

Avtalsrörelsen 2007

Rapport från de Opartiska Ordförandena

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Sammanfattning och slutsatser	3
2. Avtalsperioden 2004-06	6
2.1. OpO:s förberedelser under avtalsperioden	6
2.2. LO:s normeringsförslag och avtalskrav	10
2.3. Vaxholmskonflikten	12
2.4. Kvinnolönefrågan i LO hösten 2006	12
2.5. Pappers roll i industrisamarbetet	13
2.6. Pensionsavtalen för tjänstemännen resp. LO	15
2.7. Organisationsförändringar	15
2.8. Valresultatets betydelse för avtalsrörelsen	16
2.9. Konjunkturläget jämfört med 2004	17
3. Sakfrågor och förhandlingsförloppet	17
3.1. Arbetsgivarnas nya upptaksstrategi	17
3.2. Lägstlönerna	18
3.3. Pensionsfrågan	19
3.4. Förloppet inom resp. avtalsområde	20
3.5. Samordning av OpO-buden	28
4. Eftermäle	29
4.1. Avtalen och samhällsekonomin	29
4.2. Handelns påverkan	31
4.3. Industrin och normeringen	32
4.4. Centralorganisationernas roll	34
Bilaga	37

Avtalslista med fördelning av OpO:s ansvarsområden och avtalens utlöpningsstider

1. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

2007 års avtalsrörelse var den mest omfattande på många år. Ovanligt många avtal löpte ut samtidigt den 31 mars, inte bara inom Industriavtalets område. Därmed ställdes de hittills skarpaste kraven på industrins parter och OpO-gruppen, som medverkade inom ett ovanligt stort antal avtalsområden, att slutföra förhandlingarna i rätt tid för att industrins avtal skulle kunna få den normerande roll som förutsätts i den nya MBL-lagstiftningen. Större delen av industrin träffade avtal den 15 - 16 mars, det tidigaste datum hittills under Industriavtalets historia, en dag tidigare än 2004 och två dagar innan Industriavtalet fyllde tio år.

Avtalsrörelsen 2010 blir ännu mer omfattande, fler avtal löper ut vid samma tidpunkt den 31 mars. Om industrin då skall kunna vara normerande för den övriga arbetsmarknaden krävs mycket bra förberedelser, en tidig start och en seriös upptakt från både arbetsgivare och fackliga organisationer inom industrin.

Industriavtalets betydelse refereras i rapporten med stöd av en LO-uppgift som visar den utveckling av reallönerna som gällt före resp. efter Industriavtalets tillkomst. I runda tal handlar det om att

- en genomsnittlig industriarbetare 1970-95 haft en bruttolöneökning på 400 %,
- under samma perioden reallönerna ökade med 1 %,
- under perioden 1995-2006 bruttolöneökningen varit ca 3-4 % per år samt
- under samma period reallönerna ökat med ca 30 %.

Detsamma gäller i stort resten av arbetsmarknaden. Industriavtalet och industrins förhandlingar – tillsammans med vissa andra faktorer såsom förtroendet för Riksbankens inflationsmål – har varit avgörande för den samhällsekonomiska utvecklingen.

Ett förhållande som påverkade årets förhandlingar på ett nytt sätt var att de ekonomiska utsikterna var bättre än inför tidigare avtalsrörelser med Industriavtalet, i synnerhet bättre än 2004. OpO-gruppen företog en studieresa i de stora EU-länderna med möten hos OECD, EU:s Finansdirektorat, Europeiska Centralbanken, arbetsmarknadsparter och ambassader där omdömet var samfällt: Sverige hade det bästa ekonomiska läget och mycket litet tydde på någon förändring de närmaste åren. Här hemma ackompanjerades detta av rapporter om såväl goda vinster i företagens rapporter som en debatt om höga utfall av incitamentsprogram för företagsledning. Att avtal måste träffas på en högre nivå än 2004 stod därför tidigt klart för OpO.

Två andra omständigheter utanför industrin hade också en direkt effekt på OpO:s arbete med industrins förhandlingar. Det ena var att konflikten i Vaxholm lade grund för fackens mycket bestämda krav att lägslönerna skulle höjas kraftigt. Det andra var att Svenskt Näringsliv och LO inte kunde enas om förutsättningarna för förbundsparternas implementering av ett nytt pensionsavtal för LO-förbunden. Det blev därför i de första förbundsavtalen, d.v.s. industrins och i första hand teknikområdets, som parterna och OpO fick ta sig an denna svåra och tidskrävande fråga.

Kopplat till pensionsfrågan fanns också tjänstemännens krav på kostnads-kompensation för LO-förbundens pensionslösning. En av lösningarna på detta var en förändring av tjänstemännens arbetstidsbank, en lösning som felaktigt väckt ont blod

bland en del arbetsgivare som inte känner till att uttaget av tid är omgärdat av ett antal reservationer. Reaktionen är intressant också därför att åtgärden syftade till att vara ett bidrag till lika avtalsregler för arbetare och tjänstemän, en utveckling som arbetsgivarna ju i allmänhet eftersträvar.

En av de strukturella förändringar som skett bland industrins organisationer påverkade OpO-gruppens förhandlingsplanering. Det nya förbundet IF Metall spände nu över flera av industrins tunga sektorer och krävde att dessa skulle behandlas lika i tiden och till innehållet. OpO:s problem var då att de olika arbetsgivare som företräder dessa områden inte hade samma homogena syn på vad som skulle ske. Att flera av grundarna bakom Industriavtalet lämnat sina uppdrag och ersatts av nya personer påverkade däremot inte förhandlingsarbetet nämnvärt. Stödet för Industriavtalet och dess tankar var – med en viss oro för Pappers - lika stort som tidigare.

Att Sverige bytte regering kort före avtalsrörelsens upptakt har enligt OpO däremot inte påverkat förhandlingsarbetet. Den offentliga debatt som fördes om a-kassor m.m. spillde inte över till OpO:s arbete med parterna.

Arbetsgivarnas upptakt i form av att Teknikföretagen redan den 17 januari lämnade ett hos andra industriarbetsgivare förankrat bud, som de fackliga organisationerna ansåg överraskande förhandlingsbart, påverkade det fortsatta förloppet positivt. Det innebar bl.a. att flera svåra frågor var genomarbetade eller färdiga när OpO kom in i bilden, inte minst frågan om EU:s arbetstidsdirektiv.

Förhandlingsarbetet löpte i de flesta fall bra. Men OpO kände osäkerhet för hur Pappers, som i flera frågor skilt ut sig från industrins övriga fack och bytt ledning efter en viss turbulens i förbundet, skulle förhålla sig till det upplägg OpO planerade. OpO var inte främmande för konfliktåtgärder inom Pappers område så som läget var före och i början av den s.k. OpO-månaden.

OpO:s förhandlingar påverkades negativt av det som skedde inom handeln, som träffade ett avtal på en klart högre nivå mitt under ett intensivt OpO-arbete. Flera förbund – såväl LO-förbund som tjänstemännen – ville med hänvisning till handelsuppgörelserna inte nöja sig med de nivåer som större delen av industrin redan gjort upp på. Sedermera träffades emellertid likartade avtal även för dessa organisationer.

Enligt OpO-gruppen har industrins avtal varit väl avvägda. Industrins genomsnitt träffade avtal där löneökningarna var lägre än de 10,2 % som många utanför industrin minst krävt som löneökning. Beträffande verkstadsindustrin, som ju svarar för halva antalet industrianställda, är löneökningarna 8,1 % vartill kommer en bedömd löneglidning på 1,5 %. Härtill kommer alltså 0,6 % som utgör kostnaden för pensionslösningen. Industrins parter får ta på sig ett stort ansvar för att man inte informerade om de rätta förhållandena i tid vilket ledde till att flera avtal på arbetsmarknaden inte korrekt beaktar industriavtalen.

Inte minst har Konjunkturinstitutet räknat fel på vad industrins avtal innebär. I en analys, där man kritiserar arbetsmarknadens parter för deras avtal, har man för industrins del räknat löneglidningen dubbelt, d.v.s. hamnat för högt för varje avtalsår.

Industriavtalets betydelse för den samhällsekonomiskt och ur löntagarnas synpunkt goda lönebildningen är ostridigt. Trots detta förs en diskussion efter avtalsrörelsen om industrins normerande roll. När man nu från vissa håll hävdar att tjänstesektorn har blivit större och därför ska ha en ledande roll har man missuppfattat intentionerna bakom dagens lagstiftning. Att industrin är lönenormerande har inte det minsta att göra med att industrin skulle ha varit numerärt större än tjänstesektorn. Det syns därför nu mera vara en fråga om makt än om omsorg om samhällsekonomin och i grunden därmed också om de egna villkoren som grundar kritiken mot industrins ställning i lönebildningen.

Slutomdömet i OpO:s utvärdering av den förra avtalsrörelsen 2004 löd:

"Det kan sägas mycket kort: förhandlingarna inom industrin ledde till en lyckad avtalsrörelse för industrins parter och Industriavtalet, för lönebildningen och reallönerna, för konkurrenskraften och samhällsekonomin. Kan man begära mer?"

Det är OpO-gruppens uppfattning att beträffande industrins avtal 2007 och dess samband med industrins verksamheter och förutsättningar så står sig detta omdöme. Den fjärde avtalsrörelsen med Industriavtalet genomfördes utan något varsel, än mindre någon konflikt och med hänsynstagande till samhällsekonomin, konkurrenskraften och reallönernas utveckling.. Det är utanför industrin som arbetsmarknaden varit stökig med högre krav än industrins avtalsnivå, med ett antal varsel och ett trettiotal medlingar.

2. AVTALSPERIODEN 2004-06

2.1. OpO:s förberedelser under avtalsperioden

Möten och internat

Det har varit en ambition för OpO-gruppen att hålla sig väl informerad och uppdaterad även under perioderna mellan avtalsrörelserna 2004 resp. 2007. OpO-gruppen har därför haft regelbundna interna möten och då diskuterat och analyserat olika händelser inom industrin eller på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Ett internatmöte genomfördes våren 2006 med en genomgripande behandling av alla då kända frågor inför den kommande avtalsrörelsen.

Halvtidssamtal med parterna

Som ett annat led i kunskapsinhämtandet genomfördes under förvåren 2005 under en period av två månader "halvtidssamtal" med parterna om erfarenheterna av 2004 års avtalsrörelse, om det t.ex. fanns problem med tillämpningen av avtalen eller om det kunde förutses att särskilda problem skulle dyka upp inför 2007. OpO sammanfattade för egen del dessa diskussioner i ett underlag som gav viktig information för OpO:s arbete 2007.

En viktig fråga som flera parter då aktualiserade var vad som hände i skarven till OpO-månaden 2004 då OpO "la en våt filt" över flera förhandlingar där parterna ansåg sig någorlunda nära en uppgörelse på egen hand. Anledningen var att OpO på sedvanligt sätt önskade en samordning av hela förhandlingsprocessen inom industrin för att undvika den turbulens som annars skulle uppstå hos och mellan andra parter. Det visade sig också senare att parterna inte stod så nära varandra som föregavs.

Ett problem som blev tydligt under dessa partssamtal var den skiftande tolkningen av vad IA-reglerna om OpO egentligen betyder. Tre uppfattningar utkristalliserades:

- OpO skall in i förhandlingarna – OpO är en naturlig del av förhandlingsförloppet,
- Det är bra att OpO finns om man inte dessförinnan enas direkt mellan parterna – det är inget misslyckande att använda sina OpO
- OpO skall gärna undvikas, även under den s.k. OpO-månaden.

Att dessa tre uppfattningar förekom inom ett och samma avtalsområde, nämligen Teknikarbetsgivarnas, erbjöd naturligtvis vissa svårigheter i OpO:s kommande uppläggning av förhandlingarna.

En synpunkt från flera parter var att OpO bör grunda sina ställningstaganden på ett brett ekonomiskt och lönestatistiskt underlag och tona ner KI:s roll, något som OpO tog fasta på i 2007 års avtalsrörelse.

Studiebesök och studieresor

OpO-gruppen har försökt hålla sig à jour med utvecklingen inom och utom landet också genom att företa olika studieresor och studiebesök:

Hösten 2005 besöktes de olika verksamheterna i Södra Skogs AB. Besöket sammanföll med upprensningen efter stormen "Gudrun", vilket gav en särskild relief åt skogsindustrins problem. Värdföretaget hade ordnat ett mycket ambitiöst och väl genomfört program som omfattade många verksamheter: skogsavverkning, massatillverkning, sågverksproduktion och inte minst allt arbete efter stormen med uppröjningen, transport- och lagringsproblemen m.m.

I september 2006 genomfördes tillsammans med företrädare för parterna en studieresa i Europa. Från denna resa har lämnats en särskild rapport till Industrikommittén benämnd "Aktuella grunddrag i europeisk ekonomi".

OpO-gruppen sammanfattade sin studieresa på följande sätt:

"Sverige är 'stjärnan i klassen' i viktiga avseenden när det gäller ekonomiska fundamenta. Det som kom att bli något av en röd tråd vid besöken hos såväl ekonomiska institutioner som parter och ambassader var att Sverige framstår som ett föredöme genom att genomgående vara bättre än andra länder i de flesta sammanställningar av ekonomiska förhållanden.

De svenska arbetskraftskostnadernas ökningstakt har nu kommit ned i takt med de europeiska – som numera beräknas på ett jämförbart sätt.

Den ekonomiska utvecklingen inom EU och euroområdet går nu förhållandevis starkt framåt, men man måste förvänta stora långsiktiga problem främst p.g.a. demografin – inte minst i Sverige - men också p.g.a. en alltför långsamt ändrad ekonomisk struktur.

Främst beroende på att energiprisökningen avtagit sjönk inflationen inom euroområdet till 1,8 %, den lägsta nivån på flera år. Det etablerade inflationsmålet ligger fast hos Europeiska Centralbanken och förtroendet i omvärlden för penningpolitiken är starkt.

Betr. USA finns en viss oro hos olika europeiska institutioner för den ekonomiska utvecklingen. Samtidigt är uppfattningen att Europa berörs mindre av USA direkt än indirekt genom den amerikanska påverkan på Asiens ekonomier, t.ex. genom fallande dollarkurs.

Framför allt i Tyskland men även i Frankrike, båda med avgörande tyngd inom EU, går den ekonomiska utvecklingen åt rätt håll i viktiga avseenden. Man måste vara observant på att alla siffror om EU:s genomsnittstal påverkas genom främst Tysklands genomsnitt inom EU. Spanien och främst Italien och Portugal har ju problem i sina ekonomier.

Även om Tysklands ekonomi just nu går mycket bra kan en dämpning av optimismen vara motiverad. Tyskland står inför stora förändringar i de sociala

systemen – liksom kanske andra länder där detta diskuteras - och nästa år höjs moms och konsumtionen dämpas medan den inhemska efterfrågan är stark just nu inför momshöjningen.

Det är inte lätt att förstå vad som genererar den starka tyska utvecklingen med avvecklat budgetunderskott, höjda reallöner etc. mot bakgrund av att Tysklands återförening allmänt anses ha gått alltför snabbt till enorma kostnader och att Tyskland också anses ha gått in i eurosamarbetet med en felaktig eurokurs. Beror detta på den låga ökningstakten i arbetskraftskostnader eller den ökade produktiviteten eller vad?

Frågan om en fortsatt arbetstidsförkortning är borta ur debatten. Veckoarbetstidens reglering i Frankrike och Tyskland går genom olika metoder – ökad flexibilitet betr. arbetstidens förläggning, ökade möjligheter till övertidsuttag, de s.k. öppningsklausulerna i de tyska avtalen m.m. - åt andra hållet även om lagstiftningen är oförändrad.

Den viktiga arbetstidsfrågan gäller nu EU:s nya arbetstidsdirektiv o dess effekter på olika länder.

Det finns ett ökat hot om lagstiftande ambitioner inom EU - även från fackligt håll i många länder - på bekostnad av kollektivavtalen, vars ställning svenska parter hävdar med stor emfas i alla EU-sammanhang.

P.g.a. att parterna på den tyska arbetsmarknaden redovisar olika erfarenheter av de s.k. öppningsklausulerna är det svårt att få grepp om effekterna. Dessa avtalsregler om rätt till lokala avvikelser från de centrala kollektivavtalen har sin grund i den underutvecklade ekonomiska situationen i östra Tyskland i samband med återföreningen men tillämpas även i f.d. Västtyskland.”

OpO-gruppens sammansättning

En förändring i OpO-gruppens sammansättning skedde den 1 januari 2006 genom att förre generaldirektören för Medlingsinstitutet Anders Lindström utsågs till opartisk ordförande. OpO-gruppen bestod under avtalsrörelsen således av 7 personer, nämligen:

Gunnar Björklund
Gunnar Högberg
Benne Lantz (verkställande ledamot)
Gösta Larsson
Göte Larsson
Anders Lindström
Gunsofie Rautiala

Rapporter från OPO-gruppen

2004: "Lönebildning och arbetskraftskostnader i Europa"
2004 "Avtalsrörelsen 2004"
2006: "Aktuella grunddrag i europeisk ekonomi"

OpO:s fördelning på avtalsområden

Vid Industrikommitténs möte i juni 2006 redovisades den fördelning av OpO på olika avtalsområden som skulle gälla fr.o.m. den 1 juli 2006. Som grund för fördelningen gällde följande principiella utgångspunkter: (Själva fördelningen på avtalsområden framgår av bilagan.)

- En f.d. arbetsgivar- och en f.d. facklig företrädare ingår i varje team
- Ej två ”nya” OpO i ett team
- Undvika så långt möjligt att man arbetar inom ”sitt eget område”
- Undvika att ändra på etablerade team
- Antalet Opo-team som en part möter bör begränsas
- I möjligaste mån ansvarar samma OpO-team för alla grupper inom ett avtalsområde
- Verkstadsområdet kan av praktiska skäl inte kombineras med andra ansvarsområden samtidigt
- Fördelningen kan komma att ändras p.g.a. förloppet

Medlingar med OpO-medverkan

Industrikommittén har av olika skäl uttalat en välvillig inställning till att OpO medverkar i traditionella medlingar under Medlingsinstitutet, detta under förutsättning att en sådan medverkan inte sker på bekostnad av industrins förhandlingar vare sig tids- eller innehållsmässigt. Det finns också en särskild intern ordning för hur sådan medverkan skall åstadkommas. Medlingsinstitutet kontaktar med förslag om namn OpO:s verkställande ledamot som – i de fall en medverkan bedöms rimlig – förankrar detta hos Industrikommitténs verkställande ledamöter. I normalfallet har det redan lagts varsel och det är därför brådskande att utse medlare så att ingen medlartid går förlorad. Detta kräver en ständig tillgänglighet hos de berörda verkställande ledamöterna.

De medlingar som OpO medverkat i under avtalsperioden och i anslutning till 2007 års avtalsrörelse är följande:

2005 Januari Gunnar Högberg
Transcom – Handelstjänstemannaförbundet

2005 Januari Göte Larsson
Energiföretagens Arbetsgivareförening – Svenska Elektrikerförbundet

2005 April Göte Larsson
Sveriges Kommuner o Landsting - Kommunal

2005 Maj Benne Lantz
Arbetsgivareföreningen SRAO – Svenska Journalistförbundet

2005 Juli Benne Lantz
Ledarna – Almega Tjänsteföretagen/Öresundsbro Konsortiet

2005 December Gunnar Högberg och Göte Larsson
Energiföretagens Arbetsgivareförening – Svenska Elektrikerförbundet

2007 Maj Gunnar Högberg och Göte Larsson
Elektriska Installatörsorganisationen - Svenska Elektrikerförbundet

2007 Juni Anders Lindström
Handelsarbetsgivarna - Skogs- och Träfacket

2007 Oktober Gunnar Högberg
Pacta (kommunala bolag) – Transportarbetarförbundet

2007 Oktober Gösta Larsson
Sveriges Kommuner och Landsting – Brandmännens Riksförbund

2007 Oktober Göte Larsson
Maskinentreprenörerna – Svenska Byggnadsarbetareförbundet

2007 Oktober Anders Lindström
Arbetsgivarverket – OFR/S,P,O

2007 November Gunnar Björklund och Benne Lantz
Almega Tjänsteförbunden – Civilekonomerna, Jusek, SRAT, Sveriges Ingenjörer

2007 December Gunnar Björklund och Göte Larsson
Transwede – Svensk Pilotförening

2007 december Anders Lindström
Skyways Express – Svensk Pilotförening

2.2. LO :s normeringsförslag och avtalskrav

LO:s arbetsutskott gav hösten 2003 en grupp ekonomer från förbunden och LO i uppdrag att utarbeta en rapport om en framtida lönenorm.

Rapporten innehåller en översiktlig beskrivning av lönebildningen och normeringen sedan 1990-talets början fram till 2004. Man konstaterar att lönebildningen sedan slutet av 1990-talet i stort sett fungerat väl med betydande reallöneökningar men att dels sysselsättningen utvecklats svagt och arbetslösheten stigit, dels inkomstskillnaderna mellan tjänstemännen och arbetarna tenderat att öka.

Beskrivningen av normeringen innehåller inga referenser till industrins löne-normerande roll eller till Industriavtalets roll i normeringen. Rapporten nämner ingenting om vad som skrivs om normeringen och industrins roll i vare sig de s.k. "samsynsmännens" rapport, eller i Svante Öbergs utredning eller i propositionen om och instruktionen till Medlingsinstitutet.

Slutsatsen är att normbildningen alltid ska utgå från "den svenska produktivitetens utvecklingen och Riksbankens inflationsmål" och att en "Europasnorm"

ska ses som huvudregel, d.v.s. att när svensk ekonomi går i takt med övriga Europa så ska löneutrymmet utvecklas som i Europa i övrigt.

Rapporten konstaterar att det inte räcker med Riksbankens inflationsmål och riktar kritik mot KI:s lönebildningsrapporter och pekar på tre möjliga alternativ:

- att en samhällsekonomisk institution som KI publicerar en rapport på uppdrag från parterna och att även Riksbanken publicerar en rapport som underlag för lönebildningen,
- att ett partssammansatt organ utarbetar en samhällsekonomisk analys eller
- att de fackliga organisationerna och kartellerna gemensamt bildar ett "löntagarnas lönenormsråd".

Till rapporten finns fogade avvikande meningar från IF Metalls båda företrädare som skriver:

"Vårt allmänna intryck är att processen inför och under avtalsrörelsen 2004 fungerade relativt bra. Uppslutningen kring principen om att avtal först bör träffas inom industrin och den internationellt konkurrensutsatta sektorns löneledande roll har stärkts under senare år. Detta är en viktig orsak till att lönebildningen i Sverige fungerar bättre nu än under 1970 - och 1980-talen. Vår uppfattning är också att siffrsättningen av löneutrymme, formulering av avtalskrav liksom förhandlingsresultat, bör göras av parterna och inte lämnas över till en ekonomgrupp."

Rapporten, som offentliggjordes inför upptakten till 2007 års avtalsrörelse har inte varit föremål för något ställningstagande i LO:s styrelse, avtalsråd eller annat beslutande organ. Däremot är det värt att notera vad LO säger om normeringen i sitt remissvar till Göran Tunhammars utredning:

"Utredningen utgår ifrån att de löneökningar som förhandlas fram inom industrin såsom den konkurrensutsatta sektorn ska bilda en norm som Medlingsinstitutet har att genomdriva för övriga sektorer. Detta är en starkt förenklad beskrivning som LO inte kan dela."

LO:s avtalsförberedelser skedde denna gång på ett något annorlunda och mera målmedvetet sätt än tidigare år men till synes utan avseende på normeringsrapporten.

Avtalskraven kan sammanfattas enligt följande:

- löneökningar om minst 825 kr per månad med ett lägsta utrymme om 3,9 % på avtalsområdets genomsnittsförtjänst
- en särskild jämställdhetspott på minst 205 kr per månad och år ska tillfalla avtalsområdena i proportion till andelen kvinnor inom avtalsområdet som har en lägre lön än 20.000 kr.
- avtalens lägstlöner höjs med minst 910 kr
- ny pensionsöverenskommelse träffas mellan LO och Svenskt Näringsliv
- reglering av nationaldagsfrågan

Förbunden var genom ett internt dokument – initierat av LO centralt - eniga om att då ett första avtal av tillräckligt stor omfattning träffats och detta kunde antas ha en normerande verkan så skulle LO:s styrelse modifiera de avtalskrav man tidigare enats om. Detta betecknades som ett ”reservationsbud”. Förbund som därefter inte kunde nå avtal enligt detta bud hade rätt till sympatiåtgärder för att uppnå dessa krav. Samtliga förbund som medverkade i samordningen hade därmed skyldighet att efter beslut i LO:s styrelse pröva sin medverkan med sympatiåtgärder.

Samtliga förbund ställde sig bakom de gemensamma kraven men IF Metall, Livs och Skogs- och Träfacket meddelade att man för egen del inte skulle ställa krav på någon jämställdhetspott utan istället kräva särskilda lägstlöneökningar. IF Metall meddelade dessutom att förutsättningen för deltagande var att dess förbundsstyrelse på sedvanligt sätt tog beslut om ett ev. deltagande i stridsåtgärder.

2.3. Waxholmskonflikten

Våren 2004 beslöt Waxholms kommun att anlita svenska L&P Baltic Bygg AB för att på totalentreprenad uppföra en skolbyggnad. I kontraktet ingick en social klausul innebärande att svenskt kollektivavtal skulle tillämpas. I juni var bygget igång med arbetskraft från det lettiska företaget Laval.

Byggnads och det lettiska företaget Laval kunde inte enas om villkoren och en varslad blockad utlöstes. Laval vände sig till Arbetsdomstolen som i sitt första interimistiska beslut konstaterade att stridsåtgärderna var förenliga med gällande lagstiftning. Arbetena lades därefter ner och Laval anmälde Sverige till EU-kommissionen för fördragsbrott, Arbetsdomstolen har vänt sig till EG-domstolen för att få ett s k förhandsbesked i om den svenska lagstiftningen är förenlig med EG-rätten.

Det är kollisionen mellan två synsätt, å ena sidan den fria rörligheten för tjänster, å andra sidan rätten att vidta stridsåtgärder för att framtvunga avtal, som nu är efterspelet till Waxholmskonflikten.

Svenskt Näringsliv och LO träffade den 30 augusti 2005 ett rekommendationsavtal om anpassning av förbundsavtal för företag, etablerade i annat land än Sverige, som har ett tillfälligt medlemskap om högst 12 månader en arbetsgivarorganisation.

Waxholmskonflikten hade naturligtvis bäring på flera omständigheter, men den för avtalsrörelsen och därmed OpO:s arbete viktiga effekten var att den befäste den fackliga ståndpunkten att lägstlönerna skulle höjas substantiellt.

2.4 Kvinnolönefrågan i LO hösten 2006

Parallellt med förberedelsearbetet inom LO sker också motsvarande arbete inom FI (Facken inom Industrin). Skillnaden är framför allt att inom FI också finns två tjänstemannaförbund. Eftersom endast fyra LO-förbund tillhör FI innebär detta att en majoritet av LO-förbunden tillhör andra sektorer som ej är internationellt konkurrensutsatta i traditionell mening. Detta skapar en del intresse motsättningar mellan FI och övriga LO, särskilt när det gäller fastställande av utrymmets storlek i olika sektorer. Samma mönster kan vi se på arbetsgivarsidan.

Inom LO utarbetade man till avtalsrådet rapporten ”Jämställda löner inför avtalsrörelsen 2007”. Denna rapport kom att spela en stor roll inför uppläggningsen av avtalskraven. Slutsatsen blev att en majoritet anslöt sig till detta förslag med en s. k. jämställdhetspott. Inom industriförbunden – med undantag för Pappers - rådde en stor skepsis mot detta förslag. Man ansåg att satsningen i första hand borde ske genom kraftiga höjningar av lägsta löner som i huvudsak skulle ge samma effekt. Förslaget innebar att höjningarna inom handel och övrig servicesektor samt på det kommunala området skulle bli väsentligt högre än inom industrin. Risk fanns också att högavlönade grupper med stor kvinnoandel skulle få höga löneökningar varigenom industrins normsättning skulle bli ineffektiv. Under processens gång fastställdes en gräns på 20 000 kronor i månaden för att omfattas av förslaget.

Efterhand accepterade industriförbunden LO:s förslag efter vissa korrigeringar, men striden inom LO skymde att Facken inom Industrin fastställde sin plattform och preciserade sina löneökningskrav, för Sif:s del med viss tidsutdräkt. Industriförbunden ansåg att K-sektorn skulle träffa den första uppgörelsen och därmed fastställa normen. Efter detta skulle ett nytt beslut tas för att bl. a. fastställa jämställdhetspotten. Det enskilda förbundet skulle för egen del avgöra om man skulle satsa på jämställdhetspott eller på något annat.

FI valde att ställa krav på en höjning av avtalens lägsta lön med 1400 kronor per månad vilket var 500 kronor högre än LO - förslaget.

2.5. Pappers roll i industrisamarbetet

Under den gångna avtalsperioden har OpO-gruppen uppfattat att relationerna mellan Skogsindustrierna och Pappers utvecklats på ett negativt sätt medan relationerna mellan dessa parter tidigare varit mycket goda. Man har varit pådrivare vad gäller samarbetet inom industrin och skapandet av industriavtalet. OpO kan inte avgöra orsaken till det kärvare klimatet utan kan bara konstatera att så är fallet.

Motsättningar i förbundsledningen, som ledde till att två ledande befattningshavare lämnade sina poster i Pappers mitt under förberedelsen av 2007 års avtalsrörelse, kan ha bidragit. Under alla förhållanden kan konstateras att det förekommit många tvister och konflikter, varav några beskrivs i det följande.

Sympatiåtgärder med de finska pappersarbetarna

Under 2005 inträffade en konflikt inom delar av massa- och pappersindustrin (Stora Enso) i form av en sympatiåtgärd för de finska pappersarbetarna. Konflikten omfattade först och främst en övertidsblockad på alla svenska bruk, där Stora Enso var huvudägare, samt blockad mot överflyttning av produktion mellan Sverige och Finland. Konflikten pågick till dess tvisten var löst.

Sympatiåtgärden var föranledd av att de finska pappersarbetsgivarna ställde krav på förändringar i kollektivavtalet. Kraven handlade bl a om rätten att få produktion utförd under jul och midsommarhelgerna, om större frihet att lägga ut semesterledighet samt om att fritt anlita utomstående personal för städning, bevakning och underhållsarbete.

Den finska konflikten inleddes med en övertidsblockad och följdes senare upp med en lockout. Efter flera medlingsförsök träffades en överenskommelse dagen före midsommarafton.

Då konflikter är mycket ovanliga inom massa- och pappersindustrin i Sverige kom detta att försämra relationerna mellan Skogsindustrierna och Pappers.

Figeholmstvisten

Under 2004 och 2005 pågick en mycket infekterad tvist gällande avtalshemvisten vid Figeholms pappersbruk mellan i första hand Pappers och Teknikföretagen och dess medlem ABB Power Technologies AB. Tvisten berörde också Skogsindustrierna och IF Metall.

Vid Figeholms pappersbruk producerades sedan gammalt ett material som kallas presspan. Materialet används för tillverkning av komponenter för krafttransformatorindustrin. Bolaget var sedan många år ett dotterbolag till ABB. Vid organisationsförändringar inom ABB åren 2001 och 2003 upphörde Figeholms bruk att vara ett självständigt bolag. Vid driftenheten arbetade ca 130 arbetare, samtliga organiserade i Pappers. ABB meddelade att denna arbetsplats från den 1 januari 2004 tillhörde Teknikföretagen och att teknikavtalet skulle gälla från den 1 april, vilket innebar att avtalet mellan Skogsindustrierna och Pappers upphört att gälla. Pappers accepterade inte detta utan gjorde gällande att tidigare avtal fortfarande gällde. Då tvisten inte kunde lösas förhandlingsvägen stämde Pappers Skogsindustrierna och ABB till AD för att man ej tillämpade avtalet för Massa och Pappersindustrin och krävde skadestånd. Under handläggningen i AD förordades att frågan om avtalsstillhörigheten borde hänskjutas till skiljenämnd. Detta accepterade parterna. I augusti 2005 fastställde skiljedomen att verkstadsavtalet gäller från den 2 januari 2004 vid driftstället i Figeholm och att Teknikavtalet Metall gäller från den 1 april 2004.

Trots att Pappers alltså accepterat ett skiljedomsförfarande gick förbundet vidare genom att anmäla ärendet till LO vars styrelse beslutade att organisationsrätten tillhörde Pappers.

Då förhandlingarna med Teknikföretagen ej ledde till någon överenskommelse om hur avtalet skulle tillämpas på arbetsplatsen varslade Pappers om konflikt från den 15 november 2005. Teknikföretagen gjorde en fredspliktsinvändning varvid ärendet gick till AD för ett interimistiskt beslut. I sitt beslut konstaterade AD att stridsåtgärden syftade till att få till stånd ett avtal för de egna medlemmarna och inte att tränga ut det gällande Teknikavtalet. De varslade stridsåtgärderna var därför tillåtna.

Efter att Medlingsinstitutet utsett medlare kunde en överenskommelse träffas mellan Pappers och ABB Power Technologies AB.

LO:s rekommendation betr. Vaxholm

Massa – och Pappersindustrin var det enda avtalsområde inom industrin som inte antog den rekommendation som Svenskt Näringsliv och LO träffade i augusti 2005 i Vaxholmsfrågan (se avsnitt 2.3.) med industriparternas tillägg att om

överenskommelse inte kunde träffas om löner m. m. kunde ärendet hänskjutas till Industrikommittén.

Avvikelser från FI:s yrkanden

Pappers yrkanden avvek i flera avseenden från de övriga industriförbundens krav, men vissa av Pappers krav kan kopplas till att Pappers avtal inte innehåller några lägslöner.

Pappers ställde krav på en kvinnolönesatsning samt extra höjningar till pappersbruk med lågt löneläge. Vidare hade man krav på ett ökat fackligt inflytande och i vissa fall vetorätt. Det sistnämnda gällde bl. a. anlåtande av entreprenad. Man hade också krav på arbetstidsförkortningar med ökat inflytande över förläggningen. Ett annat krav var rätt till konflikt om man inte kunde träffa överenskommelse om det lokala kollektivavtalet. Under förhandlingarnas gång justerades kravet till att gälla nya företag som önskade bli medlemmar i arbetsgivarorganisationen inom massa- och pappersindustrin.

2.6 Pensionsavtalen för tjänstemän resp. arbetare

Svenskt Näringsliv och PTK träffade 2006 ett nytt ITP-avtal som är premiebestämt och som successivt med början 2007 kommer att ersätta nuvarande förmånsbaserade ITP-avtal. På sikt blir det lägre kostnad i det nya ITP-avtalet jämfört med det som nu tillämpas. Inom LO-området fanns sedan 1996 ett premiebestämt pensionsavtal. Inträdesåldern och premiens storlek var dock annorlunda jämfört med det nya tjänstemannaavtalet. LO begärde följaktligen förhandlingar om ett till tjänstemännens nya avtal anpassat förmånsinnehåll. Svenskt Näringsliv var helt införstådda med att jämförbara villkor skulle införas för LO-förbunden.

Eftersom kostnaden omedelbart skulle bli högre för LO-kollektivet var det enligt Svenskt Näringsliv nödvändigt att införa de nya förmånerna under en femårsperiod och självklart att en kostnadsavräkning skulle ske. Åtskilliga diskussioner ägde rum om hur denna avräkning skulle ske och hur det skulle uttryckas i det kommande centrala avtalet. En rekommendation på centralorganisationsnivå blev efter åtskilliga turer klar före den 1 mars 2007 men hur implementeringen i förbundsavtalen skulle gå till skulle lösas i förbundsförhandlingarna.

2.7. Organisationsförändringar

Under avtalsperioden 2004- 2007 skedde viktiga förändringar i arbetsmarknadens organisationsvärld beträffande både organisationsstrukturen och personskiften

Dessa förändringar innebar att flera av de personer som tog initiativ till Industriavtalet inte skulle delta i avtalsrörelsen 2007. Det var viktigt för OpO att få veta vilken syn de nya förbundsrepresentanterna hade på Industriavtalet och på OpO:s roll. Efter överläggningar mellan OpO och parterna kort före avtalsrörelsen framgick att Industriavtalet fortsatt hade ett starkt stöd.

Den 1 januari 2006 gick Industrifacket och Svenska Metallindustriarbetareförbundet ihop och bildade IF Metall. Till ordförande valdes Stefan Löfven (som efterträtt Göran

Johnsson – en central person i tillkomsten av Industriavtalet) från Svenska Metallindustriarbetareförbundet och till vice ordförande Leif Ohlsson från Industrifacket. Det nya förbundet har nu 440.000 medlemmar. Fusionen innebär bl. a. att det nu är ett och samma LO-förbund som uppträder på såväl verkstadsområdet som inom stora delar av processindustrin, vilket självfallet påverkade OpO:s uppläggning av förhandlingarna.

1 jan 2007 gick Civilingenjörskörbundet och Ingenjörskörbundet ihop och bildade Sveriges Ingenjörer, ett förbund med 120 000 medlemmar. Ordförande i det nya förbundet är Ulf Bengtsson från Civilingenjörskörbundet.

Efter en viss turbulens i Pappersindustriarbetareförbundet avgick såväl ordföranden Sune Ekbåge som avtalssekreterare Lennart Olovsson. Till ny ordförande valdes Jan-Henrik Sandberg och Mats Jutterström är nu avtalsansvarig. Pappers intog också en från Facken inom Industrin i vissa avseenden avvikande hållning (se avsnitt 2.5) och OpO kände en viss osäkerhet om Pappers roll i avtalsrörelsen.

Sif och HTF har beslutat att gå samman den 1 jan 2008. Det nya förbundet kommer att få drygt 550 000 medlemmar med Mari-Ann Krantz som ordförande. Därmed får det nya förbundet, som kommer att heta Unionen, en betydande majoritet (ca fyra femtedelar) av medlemmarna utanför Industriavtalets område.

2.8 Valresultatets betydelse för avtalsrörelsen

Förberedelserna för 2007 års avtalsrörelse kom att sammanfalla med valkampanjen inför 2006 års riksdagsval. Valrörelsen kom att domineras av frågor som stod arbetsmarknadsparterna nära. Oppositionspartierna lyckades sätta agendan och definiera "utanförskapet" som berörde såväl den öppna som den dolda arbetslösheten, ersättningssystemen och bristen på tillväxt. Man lyckades också skapa en fast samverkan under namnet "Alliansen" med ett väl definierat valprogram. Detta program som innefattade förslag till ändrade A-kasseregler, ändrade sjukersättningsregler och ändrad finansiering av A-kassorna kom att kritiseras mycket hårt av framför allt LO men även av andra arbetstagarorganisationer trots det höjda arbetsrelaterade skatteavdraget som var bundet till förändringarna. Även "Vaxholmsfrågan" och diskussionen om lönedumpning i form av arbetskraftsinvandring och hårdare krav för erhållande av A-kasseersättning blev symbolfrågor.

Alliansen blev segrare i valet med en knapp marginal. Efter regeringsbildningen deklarerade alliansen att de hade för avsikt att genomföra det program som de gått till val på. Under oktober formulerade LO sitt samordningsförslag (se avsnitt 2.2.) efter en omfattande intern debatt och som redovisats ovan. Kraven kom att läggas på en högre nivå än 2004 och hade en mycket klarare låglöneprofil (kvinnoprofil) än tidigare. Det fanns däremot ingen referens till valutgången eller de aktuella regeringsförslagen i avtalskraven. Däremot kom hösten att domineras av en mycket infekterad diskussion i media och med inslag av demonstrationer kring bl.a. A-kassan sammanvävd med kritik av bonusersättningar och utdelningshöjningar i företagen. Detta skapade förutsättningar för arbetstagarorganisationerna att stå fast vid låglönekraven och de högre nivåerna med ett brett stöd bland medlemmarna speciellt som konjunkturen fortsatte att förbättras.

Sammanfattningsvis kan dock konstateras att utfallet av valet inte åberopades vid förhandlingsborden. Därmed är inte sagt att allt skulle ha varit lika vid ett annat valutslag och ett annat regeringsprogram liksom en eventuellt annan utveckling av den ekonomiska verkligheten.

2.9. Konjunkturläget jämfört med 2004

Inför 2004 års avtalsrörelse bedömdes konjunkturläget vara instabilt och för 2005 förutsågs en avmattning i den inhemska konjunkturen. En sådan blev sedermera också tydlig under året parallellt med att den internationella konjunkturen dämpades som en följd av stigande oljepriser och räntehöjningar i USA. Bedömningarna pekade också i riktning mot en dämpad exportuppgång för såväl bilindustrin som telekom och pappers- och massaindustrin. Lönsamhetsutsikterna inom industrin framstod inte heller som särskilt gynnsamma. Arbetsmarknadsläget var generellt sett svagt och någon sysselsättningsökning fanns inte i sikte. Det förutsågs visserligen att konjunkturerna skulle bli bättre under 2006 men detta uppfattades som en osäker prognos mot bakgrund av hur växlingsrik konjunkturutvecklingen hade varit under de närmast bakomliggande åren.

Industriavtalsförhandlingarna 2007 fördes i ett helt annat klimat. Förhandlingarna inleddes mot bakgrund av att den inhemska konjunkturen under 2006 - så som förutsågs - hade tagit ordentlig fart främst beroende på att den inhemska efterfrågan i form av konsumtion och investeringar hade kommit igång på allvar. Samtidigt infann sig en stark efterfrågebestämd internationell marknad för de flesta industribranscher. När det gällde utsikterna framöver kunde sättas stor tilltro till att hushållssektorns ekonomi skulle präglas av fortsatt stigande köpkraft. Industrin uppvisade ett högt kapacitetsutnyttjande och ränteläget var fortfarande lågt till förmån för investeringsklimatet. De stora industriföretagens lönsamhet var god vilket bland annat uppseendeväckande höga utfall av incitamentsprogrammen för deras företagsledningarna vittnade om. Arbetsmarknadsläget präglades av sjunkande arbetslöshet och stigande sysselsättning, det sistnämnda dock ännu inte inom industrin. Även om det inte förelåg några rapporter om besvärande "flaskhalsproblem" så var det ändå uppenbart att arbetsmarknadsläget var mer ansträngt inför avtalsrörelsen på våren 2007 än vad det var på våren 2004. Det mesta tydde enligt bedömningarna på att industrikonjunkturen framöver skulle stärkas ytterligare till följd av pågående återhämtning inom Euro-området och framför allt i Tyskland. Enligt Konjunkturinstitutets barometerundersökningar var optimismen när det gällde utvecklingen i "paritet med tidigare uppnådda rekordnivåer".

3. SAKFRÅGOR OCH FÖRHANDLINGSFÖRLOPPET

3.1. Arbetsgivarnas nya upptaktsstrategi

Upptakten till 2007 års förhandlingar var helt annorlunda än vad som gällde inför 2004. Under de månader som förbunden förhandlade med varandra utreddes i gemensamma arbetsgrupper viktiga frågor för den kommande avtalsperioden. Den viktigaste frågan var kanske att parterna på Teknikarbetsgivarnas område löste alla tvistiga frågor mellan sig med anledning av det nya EU-direktivet i arbetstidregleringen, först för IF Metalls del och senare med tjänstemännen. I detta sammanhang blev även frågan om eventuell arbetstidsförkortning och eventuella

förändringar i avtalet för att möjliggöra en ökad arbetsförläggningflexibilitet och harmonisering mellan arbetar- och tjänstemannaavtalen föremål för diskussion. På TAG:s område var således vissa mycket besvärliga intressefrågor lösta på ett tidigt stadium i ett utomordentligt samarbete mellan parterna. Flera frågor kvarstod dock såsom exempelvis avtalsperiodens längd, nivån, lägstlönerna, pensionsfrågan, frågan om s k öppningsklausuler enl. tysk förebild och harmoniseringen av vissa arbetstidsregler mellan olika avtal. Men trots de motsättningar som kvarstod för OpO att lösa var detta framgångsrika partsarbete ett viktigt bidrag till att stämningen ännu i inledningen till OpO:s förhandlingsarbete var bättre än tidigare.

En stor förändring jämfört med 2004 var TAG:s positiva initiativ att redan den 17 januari lämna ett fullständigt avtalsförslag till treårsavtal med såväl nivå-siffror och arbetstidsfrågans lösning som en modell för hur pensionskostnaderna skulle periodiseras (redan den 21 december hade TAG överlämnat ett principbud). Nivåerna var avpassade så att det med då kända förhållanden under en ny treårsperiod skulle bli fortsatta reallöneförbättringar. Enligt den information som OpO fick var inte bara övriga arbetsgivare inom industrin införstådda med att detta bud skulle läggas, förslaget hade utan några reservationer stöd av Svenskt Näringslivs beredningsutskott. De omfattande förberedelserna och det fullständiga avtalsförslaget med löneökningar inskrivna hade en påtaglig positiv påverkan på förhandlingsklimatet. De fackliga motparterna menade att det var ett förhandlingsbart förslag och var tämligen överraskade över skeendet, som skilde sig avsevärt från tidigare avtalsrörelser, då Verkstadsföreningen och senare Teknikföretagen sparat sitt krut till sista minuten. Förslaget låg på en kostnadsnivå om 6,0 %. En viss oklarhet fanns om pensionskostnaden skulle ingå med 0,6 % för treårsperioden eller tillkomma därutöver. Med sedvanlig teknik med måttal av samma storlek som 2004 skulle förslaget kunna värderas till 7,2 % alternativt 7,8 % att jämföras med det slutliga avtalets 10,2 %.

3.2. Lägstlönerna

Lägstlönerna var en av de frågor som bekräftade påståendena inför avtalsrörelsen att avståndet var ovanligt stort mellan parterna denna gång. En viktig bakgrund till att detta var en så het stridsfråga mellan parterna var Vaxholmskonflikten (se avsnitt 2.3).

Under hösten 2006 stod det klart att ett av LOs viktigaste krav i avtalsrörelsen 2007 skulle bli en satsning på avtalsområden med lågavlönade kvinnor. Löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerande yrken skulle minska. Genom en särskild jämställdhetspott skulle kvinnodominerade avtalsområden få ett större löneutrymme. I diskussionerna inom LO intog IF Metall en avvisande hållning till den modellen. I stället ville man höja lägstlönerna generellt. Det blev också det krav som IF Metall tillsammans med flertalet industriförbund gick in i avtalsrörelsen med. Höjda lägstalöner var också ett mycket viktigt krav för Sif.

För arbetsgivarorganisationerna var detta ett rött skynke. Den 19 december 2006 gick ledningarna för arbetsgivarorganisationer som omfattas av Industriavtalet ut i en gemensam debattartikel i Dagens Nyheter under rubriken "Vi vägrar höja lägstlönerna". Höjda lägstalöner och höga ingångslöner skulle göra företagen tveksamma till nyanställningar och detta i sin tur skulle påverka sysselsättningen

negativt och också stänga ute de som redan har svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, ungdomar, invandrare etc.

Höjda lägstalöner blev också en av de besvärligare frågorna inom flertalet avtalsområden, framför allt inom sådana områden som inte hade regler om avräkning för höjda avtalslönesatser. Men när avtalen väl var klara innehöll de i flertalet fall en substantiell ökning av lägstalönerna.

3.3. Pensionsfrågan

Det länge efterlängtade pensionsavtalet mellan Svenskt Näringsliv och LO såg i januari äntligen ut att bli verklighet vilket skulle innebära att en tung fråga skulle hållas utanför OpO:s uppdrag vid ett eventuellt OpO-inträde. Självklarheten att detta avtal måste betalas blev emellertid till en så stor fråga att avtalet försenades. Beroende på arbetsgivarnas starka krav på ett treårsavtal och avräkning under fem år fördes dessa frågor i den slutliga rekommendationen från Svenskt Näringsliv och LO över till förbundsförhandlingarna. LO vägrade i denna fas att diskutera annat än ett ettårsavtal och många LO-företrädare hävdade att tjänstemännen tidigare inte betalat för pensionsförbättringar och att därför LO-kollektivet inte heller skulle betala för ett nytt pensionsavtal. Mot detta stod tjänstemännens krav att kompenseras för varje förbättring i LO:s pensioner: LO-kollektivet ” skulle inte få något gratis”.

I den bilaga som fanns till förhandlingsprotokollet till den tänkta pensions-uppgörelsen framgick kostnaden för vart och ett av de olika avtalsområdena. På grund av förtjänststrukturen och ålderssammansättningen på skilda områden blev kostnaden högst olika. Hur skulle man betala och avräkna? Centralorganisationerna kunde över huvud taget inte nå fram till några riktlinjer. Frågan lämpades sålunda över till förbunden med den underförstådda baktanken att den första bransch som löste pensionsfrågan skulle bli normerande. Detta hade naturligtvis inte varit så konstigt om förbunden varit förberedda på detta. Men den förste mars fanns inte, på de områden som drabbades av tämligen höga kostnader, något förslag till lösning eller ens någon idé. En ren avräkning av potten skulle innebära att de lägst avlönade inom ett område fick subventionera anställda med förtjänster över 7,5 basbelopp.

En del parter på avtalsområden med begränsade kostnader satsade på en linjär avräkning under fem år med början 2007 vilket är en godtagbar schablon även om då företag med anställda med förtjänster över 7,5 basbelopp själva får stå för hela kostnaden. Vissa andra arbetsgivarförbund satt helt passiva och förväntade sig att OpO skulle ”städa upp” efter de centrala parternas underlåtenhet. Härtill kom att vissa partsrepresentanter under förhandlingarna ifrågasatte kostnadsberäkningarna i den ovan nämnda bilagan och dessutom menade att beräkningarna inte var rättvisa i och med att avtalet inte trädde i kraft förrän den 1 januari 2008.

OpO inledde sin slutbehandling av pensionsfrågan på ett OpO-möte den 15 februari. Efter det mötet började OpO att skissa på den linje som sedan blev förslaget beträffande lönedelar över 7,5 basbelopp. Förslaget innebar att pensionskostnaderna för lönedelarna över 7,5 IBB, som steg från 3,5 (4,5) % till 30 %, fördelades på fem år och under denna avtalsperiod belastas två år med 5.1 % vardera året. Kostnaden skall dras från det lokala utrymmet på de företag som berörs och hanteras lokalt. Denna mall blev också mall för den övriga processindustrin med omfattande

löneandelar över 7,5 IBB. Förslaget presenterades för arbetsgivare och fack. De senare accepterade efter åtskilliga turer motvilligt förslaget. Förslaget medförde att det också gick att lösa tjänstemännens kompensationsfråga.

Sammanfattningsvis blev pensionsfrågan, på grund av att Svenskt Näringsliv och LO inte hade någon idé om hur de totala pensionskostnaderna inom resp. avtalsområde i det kommande förbundsavtalet skulle belasta företagen och de anställda, ett stort irritationsmoment i partsdiskussionerna och tog upp oproportionerligt stor tid för det interna OpO - arbetet och i diskussionerna med parterna.

För områden som hade en kostnad i paritet med genomsnittet blev den lösningsmodell som presenterades på TAG:s område i allt väsentligt den huvudmodell som sedan tillämpades i avtalen.

3.4. Förloppet inom resp. avtalsområde

Inledning

OpO-gruppens slutliga förberedelser inför en eventuell inkoppling i förhandlingarna den 1 mars var helt inriktade på att arbeta med ett tempo som gjorde det möjligt att träffa nya avtal senast den 17- 18 mars. Tidpunkten var styrd av kalendern. Det skulle finnas viss tid för efterkommande avtalsområden utanför industrins områden att med de nya industriavtalen som norm också i god tid träffa nya avtal före den 1 april. Flertalet avtal löpte då ut och med nya avtal inom industrin skulle risken att få konflikter på handelns områden före eller under påsken kunna minimeras.

I årets avtalsrörelse engagerades OpO inom fler avtalsområden än vanligt, delvis beroende på att handelns fackliga organisationer träffade höga avtal som påverkade flera fackliga förhandlingsdelegationer inom kvarvarande avtalsområden inom industrin.

3.4.1. Teknikföretagens (TAG) avtalsområde

OpO inom TAG-området kände stor oro under tiden före "OpO-månaden" då Sif inte deltog i arbetet på detta avtalsområde, vilket också påverkade förhandlingsarbetet för Sveriges Ingenjörer som gick in i partsarbetet med arbetstidsfrågan senare än IF Metall men före Sif. När det var dags för OpO var emellertid situationen utredd så att Sif låg i fas och OpO kunde samarbeta med Sif på samma sätt som med övriga parter.

För TAG:s avtalsområden (liksom för övriga industriområden) utarbetades en synnerligen snäv tidplan som dels endast innehöll en grovskiss och därefter ett slutbud, dels siktade på avtal den 10 mars (ev. den 11 mars). Tidplanen presenterades för parterna på OpO-periodens första dag den 1 mars. Parterna accepterade upplägget i stort men var inte helt positiva till idén med endast ett slutbud. Man menade såväl på arbetsgivar- som arbetstagersidan "att liturgin mer eller mindre kräver såväl en hemställan som en slutlig hemställan". (Man kan dock ställa frågan om det egentligen är intentionen bakom OpO-rollen att presentera successiva förslag.)

Tidplanens disposition följdes och en grovskiss med tänkt innehåll i ett treårsavtal presenterades för parterna den 5 mars. Efter parternas reaktion fanns olika alternativ betr. den fortsatta uppläggningsen: en trevare och senare en slutlig hemställan resp. en hemställan och därefter en slutlig hemställan resp. endast en slutlig hemställan. OpO valde att lägga en hemställan inför en slutlig hemställan, vilket också innebar att tidsplanen fick justeras.

Efter intensivt arbete den 7 och 8 mars bedömde OpO-gruppen att det skulle vara möjligt att lägga en hemställan den 9 mars med svar den 10 mars för flera avtalsområden, vilket också meddelades parterna.

På kvällen den 8 mars hade OpO en genomgång betr. hur hemställan skulle se ut. OpO hade uppfattat vissa justeringar i de fackliga ståndpunkterna, bl.a. i lägslönefrågan. Därtill presenterade IF Metall ett pensionspapper från LO som förde pensionsfrågan bakåt. I en avstämning huruvida det mot denna bakgrund verkligen var läge för slutbud framkom att kraftiga nivåhöjningar och inte minst lägslönehöjningar var oeftergivliga krav. Det hade då skett en omsvängning hos facken i lägslönefrågan på sådant sätt att tidigare underhandsdiskussioner inte längre gällde utan nu var det ett klart besked från facken om minst 1000 kronor första året. Rykten hade under tiden florerat om var arbetsgivarna resp. arbetstagarna stod i nivåfrågan. Det fanns inga stora förhoppningar hos OpO om att ramen om 9,2 % i OpO:s hemställan skulle vara tillräcklig.

Samtliga parter lämnade svar på lördagen. TAG svarade ja medan de fackliga parterna sade nej, framför allt till nivån. En del nya krav framfördes. Dock kunde OpO börja planera för ett slutbud och alla parter var helt införstådda med att fortsätta enligt den anpassade tidplanen med ett slutbud sent på söndagkvällen med svar måndagen den 12 mars. Detta bekräftades med IF Metall, Sif och Sveriges Ingenjörer. Det var således med en viss optimism som OpO skulle inleda sitt möte för en sista avstämning av slutbudets innehåll. När mötet började nåddes vi dock av beskedet från IF Metall att man inte var klar på alla områden och att det behövdes ytterligare ett par dagar.

OpO-gruppen bestämde att i detta läge inte lägga något slutbud på något avtalsområde alls eftersom det inte skulle vara meningsfullt mot bakgrund av IF Metalls uppfattning.

Det kom nu en kraftig reaktion mot OpO från TAG som ansåg att det brustit i OpO:s samordningsprocess – medan OpO ansåg sig ha förankrat den tänkta processen fullt ut. TAG ansåg att därmed initiativet övergått till andra parter. TAG presenterade som stöd för sin uppfattning ett papper utan siffror som överraskande behandlats på Svenskt Näringslivs beredningsutskott. Irritationen var stor hos TAG, nu var spåret ett ettårsavtal inför TAG:s delegationsmöte samma dag.

Mot bakgrund av att nya frågor förts in i förhandlingarna, att vissa ståndpunkter ändrats och att tempot fått förskjutas, begärde OpO besked av IF Metall om det verkligen fanns ett seriöst intresse av en uppgörelse i detta skede. IF Metall svarade obetingat ja och menade att OpO inte hade någon skuld i att samordningen haltat.

Sif intog en avvaktande inställning till det inträffade, Sveriges Ingenjörer underrättades per telefon om det uppkomna läget och valde att inte träffa OpO under söndagseftermiddagen.

Under måndagen den 12 mars fortsatte arbetet för att delar av processindustrin skulle hinna samordnas med teknikområdet. På fråga svarade IF Metall att det för TAGs avtalsområde var OK med en slutlig hemställan med svar på torsdagen eller fredagen under förutsättning att det lades definitiva slutbud på flera avtalsområden. Detta diskuterades sent på måndagen i ett OpO-möte.

Nivådiskussioner för en tänkt ram ägde rum i OpO-gruppen vid flera tillfällen. Uppfattningen om nivåns storlek var grundad på analys av olika ekonomiska rapporter samt erfarenheter från OpO:s Europaresa då olika institutioner gav sina omdömen om den svenska ekonomin. OpOs uppfattning skall vara en realistisk bedömning av vad som är möjligt och en avvägning mellan vad konkurrenskraften och den svenska samhällsekonomin kan tåla resp. önskvärdheten av en fortsatt reallöneförbättring. Vid den slutliga diskussionen på kvällen den 11 mars var det OpO:s uppfattning att det krävdes runt 10 procent för att få ett avtal men att arbetsgivarna inte var beredda att godta mer än ca 9,5 procent.

Onsdagen den 14 mars redovisades OpO:s planer för IF Metall och TAG, d.v.s. en total kostnadsram på ca 10 %. Samtidigt ställdes frågan hur förhandlingarna skulle fortsätta om detta inte kunde förankras. Sif hade samma dag fortfarande klart avvisat de nivåer som OpO tentativt diskuterade och OpO inriktade sig därför på en förankring hos IF Metall och TAG. Betr. pensionsfrågan krävde IF Metall att det i ett nytt bud inte fick finnas något in-tecknat överhäng till nästa avtalsrörelse. OpO konstaterade att med den föreliggande formuleringen ingendera parten har kommit till sig till att vare sig kräva resp. att inte godta en avräkning. Det är således en öppen fråga i enlighet med det tänkta avtalet mellan Svenskt Näringsliv och LO.

Vid motsvarande fortsatt diskussion med Sif stod det klart för OpO att det saknades möjlighet att kunna förankra det tänkta slutbudet hos Sif.

Under hand bekräftades att den tentativa nivån godtogs av IF Metall och att IF Metall i enlighet med förhandlingsrådets "regler" informerat Sif och Sveriges Ingenjörer om läget. Mot bakgrund av Sifs tidigare mycket bestämda uppfattning befarade OpO att tåget gått för detta upplägg. Men i stället blev det ett gemensamt ja från de tre facken på nivån 10,2 % under förutsättning att kostnaden fördelades med 3.7, 3.5 resp 3.0 % inkl. viss lokal löneutveckling. Kända krav i vissa andra frågor framfördes än en gång.

Efter att TAG informerats om fackens ståndpunkt fortsatte diskussioner dels om lönepottstorlekarna som blev föremål för en sen revision, dels med Sif om lägstlönen i Sif-avtalet

En slutlig hemställan överlämnades den 15 mars kl. 12.00 med begäran om svar kl. 19.00 samma dag. Sif och Sveriges Ingenjörer svarade ja vid denna tidpunkt medan Metall behövde mer tid för samordningen med sina övriga avtalsområden vilket föranledde OpO att skjuta upp svarstiden för IF Metall till kl. 12.00 fredagen den 16 mars. IF Metall svarade då ja vid den utsatta tidpunkten för såväl verkstadsindustrin

som för delar av processindustrin (dock inte gruvorna, se nedan). Även för träindustrin och sågverken träffades avtal samtidigt. Därmed hade en uppgörelse träffats för huvuddelen av den svenska industrin en dag tidigare än 2004 och två dagar innan Industriavtalets 10-årsdag.

De olika avtalen inom teknikområdet är i alla sina huvuddrag konstruerade på samma sätt. Här kan tas IF Metalls avtal som exempel för att beskriva vad avtalen innebär:

- 3 år med en rätt till uppsägning efter 2 år
- 8,1 % Löneökning (pottar på 2,8 resp. 2,5 resp. 2,8 %)
- 0,6 % Kostnad för nytt pensionsavtal
- 1,5 % Lokal löneutveckling enl. avtal
- Höjda lägstlöner (avräknas löneutrymmet lokalt)
- Fortsatt samarbete över hela industrin i branschövergripande frågor

= 10,2 % kostnad totalt

Det bör observeras att det som en del av avtalskostnaden finns en beräknad lokal löneutveckling (egentlig löneglidning) på 1,5 %. Detta har inte stått klart för parterna i omvärlden som ofta diskuterat nivån 10,2 % i sämsta fall som ren löneökning eller i näst sämsta fall som kostnad men utan löneglidning. Inte heller Riksbanken hade uppmärksammat detta när man kort efter uppgörelsen offentligt uttalade att man måste höja räntan p.g.a. industrins avtal. Detsamma gäller KI:s analys efter avtalsrörelsen (se 4.1.1.). Det finns få kända exempel på avtal från årets avtalsrörelse utanför industrin där löneglidningen är inräknad i den totala kostnaden på 10,2 %. T. ex. inom handeln varslade HTF om en omfattande konflikt för att få ett avtal på 10,2 % som inte beaktar kommande löneglidning.

Siffran 0,6 % för pensionsavtalet skiljer sig mellan olika avtalsområden beroende på den faktiska kostnaden.

Lägstlönerna höjdes 2007 i teknikavtalet med 900 kronor. Dessutom ändrades garantin utöver lägstlön till att efter ett års anställning (ny) vara 500 kronor och efter två års anställning till att vara 900 kronor. För Sif infördes fr.o.m. 2007 en lägsta lön efter ett års anställning om 1500 kronor. Slutligen är det viktigt att notera att kostnadsökningen för de höjda lägstlönerna för IF Metall enligt bestämmelser i teknikavtalet ska avräknas mot utrymmet i de lokala förhandlingarna. Beträffande Sif:s lägstlönehöjning är kostnadsgenomslaget så litet att det inte är meningsfullt att räkna fram, tjänstemännen går ut i arbetslivet på nivåer ovanför lägstlönen.

För tjänstemännen genomfördes – för att avtalskostnaden skulle jämföras med IF Metall – en lösning som var kopplad till arbetstidsbanken. Denna lösning har felaktigt väckt ont blod bland en del arbetsgivare som inte känner till att uttaget av tid är omgärdat av ett antal reservationer. Reaktionen är intressant också därför att åtgärden syftade till att vara ett bidrag till lika avtalsregler för arbetare och tjänstemän, en utveckling som arbetsgivarna ju i allmänhet eftersträvar.

Om man blickar tillbaka i tiden kan man enl. en LO-uppgift i runda tal konstatera

- att en genomsnittlig industriarbetare mellan 1970 -95 haft en bruttolöneökning på 400 %,
- att under samma perioden reallönerna ökade med 1 %,
- att under perioden 1995-2006 bruttolöneökningen varit ca 3-4 % per år samt
- att under samma period reallönerna ökat med ca 30 %.

I denna utveckling, från mer än 10-procentiga årliga löne- och prisökningar utan reallöneökningar till 2-4-procentiga löneökningar och ännu lägre prisökningar men med betydande reallöneökningar - har Industriavtalet haft en avgörande betydelse. Industrin har med 2007 års avtal inte brutit denna utveckling. Denna slutsats kan man också komma till genom att ställa avtalsresultatet i relation till Konjunkturinstitutets bedömning inför avtalsrörelsen (se avsnitt 4.1.1.).

3.4.2. Stål- och Metalls och gruvornas avtalsområden

Parterna presenterades den 1 mars 2007 samma tidsplan som redovisats i avsnittet om TAG:s avtalsområde. Förloppet följde sedan i stort det som hände i förhandlingarna mellan IF Metall, Sif, Sveriges Ingenjörer och Teknikarbetsgivarna.

Vid möten med parterna den 1 mars stod det klart att det både på Stål- och Metalls och Gruvs avtalsområden fanns fler frågor utöver nivån som var olösta. Exempel på sådana var på Stål- och Metalls område frågan om 11 timmars dygnsvila, lägstlöner, föräldralön mm. På Gruvs område var det i stort detsamma. Dessutom hade IF Metall ett krav på underjordstillägg för överjordsarbetare när de går ner i gruvorna. Frågan om avräkning för pensionsavtal för LO-förbunden var också extra besvärlig på gruvornas område eftersom den där blev ”dyrare” för facken än på flera andra områden.

På kvällen den 5 mars överlämnade OpO som nämnts en skiss till uppgörelse till samtliga parter. Påföljande dag svarade samtliga fackliga parter nej. Facken hänvisade i första hand till att nivån var alldeles för låg men också till att det fanns annat än nivån som måste lösas. IF Metall, Sif och Sveriges Ingenjörer hade i diskussion inom Förhandlingsrådet kommit fram till att man för att teckna ett 3-årsavtal måste få ett avtal med betydligt högre innehåll. IF Metall förde fram idén om ett avtal på 18 + 18 månader med möjlighet till att säga upp avtalet efter 18 månader. Det förslaget kom sedan upp i diskussionerna under hela förloppet. Sif och Sveriges Ingenjörer fäste stor vikt vid att kompenseras för kostnaden för IF Metalls pensionsavtal och att en sådan kostnadsutjämning måste finnas med och vara tydlig i kommande bud.

Fredagen den 9 mars lade OpO sin hemställan med en kostnadsram på 9,2 %. Lördagen den 10 mars lämnade samtliga parter svar, arbetsgivarna svarade ja, facken nej. Man hänvisade i första hand till att nivån var för låg men det fanns även andra frågor som man ansåg måste lösas. Dit hörde för IF Metall på gruvornas område till exempel underjordstillägget, för Sif lägstlönerna och för båda tjänstemannafacken förlängd tid för föräldralön. Sveriges Ingenjörer ville behålla tidigare avtalsregler och inte siffrätta en eventuell löneglidning.

Den 15 mars överlämnades till samtliga parter en slutlig hemställan med en kostnadsram på 10,2 % som tog hänsyn till löneglidning och pensionskostnader. Den 16 mars svarade Stål- och Metallarbetsgivarna, IF Metall SIF och CF ja till hemställan.

På gruvornas område svarade samtliga parter nej. Tjänstemannafacken ansåg inte att frågan om en kostnadsutjämning för IF Metalls avräkning för pensionsavtalet var tillfredsställande löst. IF Metall krävde att få underjordstillägget för överjordsarbetande. Gruvornas Arbetsgivareorganisation ansåg sig ha kommit till vägs ände och tillmötesgått fackliga krav så långt det över huvud taget var möjligt.

Efter en diskussion i OpO-gruppen beslöts att ta upp förhandlingarna igen den 16 mars. Någon höjning av nivån var inte aktuell men det fanns skäl att göra ett sista försök att lösa vissa av de kvarvarande frågorna.

Den 20 mars blev avtalen på gruvornas område klara. Ingen i IF Metalls förhandlingsdelegation reserverade sig. Kostnadsramen blev som på övriga områden 10,2 %.

Trots att ett preliminärt avtal slutits mellan IF Metall och Gruvornas Arbetsgivarorganisation togs efter protester från gruvarbetarna nya förhandlingar upp. OpO medverkade inte i dessa förhandlingar. Den 28 mars 2007 tecknades till slut ett avtal där bland annat underjordstillägget tillkommit.

3.4.3. Träindustrins, massa- och pappersindustrins samt sågverkens avtalsområden

Inför ”märkessättningen” som ursprungligen planerades till den 12 mars kunde OpO på träindustrins och sågverkens avtalsområden i början på mars konstatera att flera frågor var lösta med undantag för bl.a. nivån, lägstalönerna samt avtalsperiodens längd. Bl a hade man löst de svåra arbetstidsfrågorna samt dessutom klarat av en förändring av skiffformstillägget på sågverken.

Lägstalönerna klarades ut genom sedvanlig praxis kompletterat med vissa extrahöjningar av två grupper på Träindustriavtalet och ett anställningstillägg på två grupper i Sågverksavtalet. Den 15 mars kunde parterna godkänna våra förslag.

Inom massa - och pappersindustrin kunde de reella förhandlingarna inte påbörjas förrän den 19 mars och avslutas den 4 april. Inom OpO-gruppen hade av skäl som framgår i avsnitt 2.5. bedömts att risken för stridsåtgärder inom detta område inte kunde uteslutas och OpO kunde i förhandlingsstarten konstatera att det rådde betydande motsättningar mellan parterna. En avgörande orsak var att Pappers delvis hade en annan uppläggning än övriga industriförbund (se avsnitt 2.5).

Pappers sa nej till slutbudet den 2 april som bl a innehöll kvinnlöner under första avtalsåret. Avräkning för pension skulle ske med 0,2 % per år. Övrig avräkning skulle ske individuellt i de lokala löneförhandlingarna för de arbetstagare som hade löner överstigande 28 688 kronor per månad. I förslaget fanns ingen arbetstidsförkortning, som var ett högt prioriterat förslag, eller några förändringar i rätten att anlita utomstående arbetskraft. Däremot fanns ett förslag som innebar att om

överenskommelse ej träffades om lokalavtal för företag som beviljades inträde i Skogsindustrierna kunde frågan hänskjutas till lönenämnden för avgörande. Genom vissa omdisponeringar av vårt slutförslag – lägre lönepott, högre generell ökning samt kvinnolönepotter varje år – kunde parterna den 4 april godkänna OpO:s justerade slutbud inom kostnadsramen 10,2 %. Löneglidningen inom detta område är obetydlig.

Tjänstemännen och Skogsindustrierna godtog samma dag för massa - och pappersindustrin ett avtal som anslöt sig till övriga tjänstemannaavtal.

Inom skogsbruken uppstod tvist om framförallt arbetstidsfrågorna med Sif och Sveriges Ingenjörer och dess motpart SLA. I OpO:s slutbud hade begränsningsperioden minskats från 6 till 4 månader. I övrigt var förslaget anpassat till övriga avtal. Arbetstagarparterna sa nej till vårt slutbud den 11 juni. SLA godkände förslaget. Några dagar senare hade beslutsorganen i förbunden accepterat förslaget och avtalen kunde undertecknas.

3.4.4. Industri- och Kemigruppens (IoK) avtalsområden (Allokem, Kemi och Allmänna Metallavtalet).

Som framgått av beskrivningen under 3.4.1. utarbetades inom OpO-gruppen för de tyngsta avtalsområdena en gemensam tidsplan med syfte att kunna träffa avtal före den 12 mars mellan alla berörda avtalsparter.

Inom IoK-området hade under januari och februari parterna haft omfattande genomgångar och förhandlingar rörande allmänna villkorsfrågor med syfte att kunna ha slutförhandlingar före den 1 mars. Däremot hade IoK ej redovisat ett heltäckande motförslag i likhet med TAG men inte heller tagit avstånd från TAG-förslaget. När OpO-månaden började kunde följande huvudfrågor definieras som krävde insatser av OpO för att ett heltäckande förslag till hemställen skulle kunna presenteras för parterna:

- Lägstlönerna
- Pensioner för anställda med lön över 7,5 inkomstbasbelopp (IBB)
- Avtalstidens längd
- Nivåerna
- Fördelningen per år

En rad allmänna villkorsfrågor, bl.a. rörande arbetsmiljö, arbetstider (EU-direktivet), nationaldagsfrågan m.fl. anmodades parterna att arbeta vidare med för att lösa sig emellan.

Frågan om pensionskostnaderna för lönedelar över 7,5 IBB var speciellt besvärlig. För den åretruntgående processindustrin, framför allt inom Kemiavtalet med dess höga skiftersättningar, skulle det medföra premiekostnader för enskilda företag på flera procent utöver den genomsnittliga kostnaden på 0,2 % per år för lönedelar under 7,5 IBB. Enligt TAG:s tidigare förslag togs denna kostnad från löneutrymmet för alla anställda. Men då det inte skulle varit möjligt att belasta alla för pensionskostnaderna för de som tjänade mest utarbetade OpO ett eget förslag som

ingick i den slutliga hemställan och som också blev mall för den övriga processindustrin (se avsnitt 3.3.).

Den andra svåra frågan var lägstalönerna som drevs mycket hårt av IF Metall mot bakgrund av deras utgångskrav på en höjning med minimum 1400 kronor per månad i ett ettårsavtal. Den hemställan som så småningom antogs av parterna innehöll ökning av stegen i erfarenhets- och kvalifikationstrappor med något olika utformningar liksom ökade krontalsnivåer mellan trappstegen. I SIF-avtalet ökades lägstalönen på samma sätt som i TAG-avtalet.

Den stora frågan om treårsavtal och nivån kunde förankras hos parterna på sätt som beskrivits under avsnitt 3.4.1. Fördelningen av kostnadsutrymmet på 10.2% över åren blev 3,5% år 2007, 3,3% år 2008 samt 2,8% år 2009. Häri ingår avdrag för en pensionspremie på 0,2% per år medan löneglidningen är högst begränsad på detta avtalsområde.

Bland de allmänna villkorsfrågor som blev föremål för mera omfattande diskussioner med OpO fanns valalternativ för pensionsavsättningar, arbetstidsfrågor, föräldraledighet och fackligt inflytande vid introduktion.

3.4.4.1 Övriga loK-avtal

För en rad mindre avtalsområden mellan loK och IF Metall slutfördes förhandlingar om ett nytt treårsavtal utan engagemang av OpO inom ramen för utlöpningsstiden för gällande avtal som redovisas i bilagan till denna rapport.

Tvåttavtalet som tidigare krävt ett omfattande engagemang från OpO kunde avtalas mellan parterna två veckor efter avtalstidens utlöpningsstid. I detta fall hade dock OpO löpande kontakt med parterna och hade villkorat arrangemanget med att bli informerade i god tid om en varselsituation kunde förutses.

3.4.5. Livsmedelsindustrins avtalsområde (Li).

Livsmedelsindustrin(Li) och Livsmedelsarbetarförbundet begärde redan tidigt under OpO-månaden att få fortsätta de påbörjade förhandlingarna utan direkt OpO-engagemang då man ansåg sig vara på väg att utforma en av arbetsgivarna önskad arbetstidsförläggingsreform som skulle ge öppningar för bl.a. förbättrade lägstalöner. I mitten av mars bedömde man sig vara nära en överkommelse men efter Handelsavtalet kärvade förhandlingarna till sig. Den 26 mars begärde man att OpO skulle gå in i förhandlingarna.

På grund av det kärva läget i de pågående förhandlingarna på skogsindustrins område beslöt OpO-gruppens verkställande ledamot att detta uppdrag skulle tas om hand av Gunnar Björklund och Anders Lindström i stället för Gunnar Högberg och Göte Larsson som då var upptagna av förhandlingarna inom skogsindustrin.

Ett omfattande arbete hade lagts ned mellan parterna och ett läge hade uppstått där värdet av en arbetstidsreform som starkt eftersträvades av arbetsgivarna och starka krav på höjda lägstalöner från facken stod mot varandra.

Under tiden 27 mars till den 3 april utarbetades under OpO:s ledning ett förslag till en lösning som innehöll en ram för kostnadshöjningar på 10,2 %. Höjningen av lägstalönerna kunde finansieras genom det utrymme som arbetstidsreformen skapade. Löneglidningen på detta område är närmast obefintlig. Hemställan antogs den 3 april. Tjänstemannaförhandlingarna avslutades den 4 april.

3.5. Samordning av OpO-buden

Att det finns ett så väl organiserat förhandlings-samarbete för hela den svenska industrin gör att tanken på en tidsmässig och innehållsmässig samordning av förhandlingsarbete, budtidpunkter och avtalsuppgörelser är naturlig. Det anses av flera parter som en naturlig uppgift för OpO-gruppen och dess verkställande ledamot att se till att industrins förhandlingar hålls samman.

Samtidigt som det finns parter som vill komma till en uppgörelse så oberoende som möjligt så finns det andra parter som svårligen skulle acceptera att andra tar kommandot. Spänningar mellan t.ex. större och mindre avtalsområden eller mellan process- och övrig industri är nog närmast ofrånkomliga, det får Industriavtalet leva med. Ofta finns också ambitioner från någon part att "plöja" på något område som kan tvinga upp eller ner kostnaderna på andra områden.

I 2004 års avtalsrörelse valde OpO att sakta ned förhandlingsarbetet inom vissa områden som ansåg sig ha nått längre än övriga. Bakom OpO:s strategi låg insikten att det under just de förhållanden som då förelåg skulle leda till avsevärda problem på andra avtalsområden att uppgörelser träffades på andra, kanske mindre områden och på nivåer som resp. parter på övriga områden kanske skulle vara missnöjda med. Kort sagt, för de fortsatta förhandlingarna skulle det medföra större problem att inte samordna arbetet i tid och till innehåll än att OpO skulle medverka till att vissa områden gjorde upp långt före andra. På den fackliga sidan finns dessutom situationen att man kan ha medlemmar på flera områden och därmed ha intresse av att hålla ihop förhandlingarna totalt sett, t.ex. genom en samtidig budgivning.

OpO:s förfarande 2004 diskuterades som tidigare sagts flitigt under de partssamtal som OpO genomförde senare under avtalsperioden. OpO-gruppen och dess verkställande ledamot fick klä skott för sin strategi att hålla ihop industrin för att undvika att parter skulle reagera negativt på andras uppgörelser inom Industriavtalets område och därmed komplicera de fortsatta förhandlingarna.

2007 fick samordningen en helt ny dimension genom att Industrifacket och Metall nu var ett och samma förbund och svårligen kunde tänka sig olikheter i innehåll i OpO-buden och definitivt inte någon skillnad i tidpunkten för buden. Förbundet ställde krav på en sådan samordning mellan sina avtalsområden, vilket som nämnts fördröjde förhandlingarna några dagar för att olika avtalsområden skulle komma ikapp. Arbetsgivarna, som ju är organiserade på annat sätt, ställdes här inför besvärliga situationer.

Det stod tidigt klart att vissa avtalsområden skulle få behandlas utanför den tidsmässiga samordning som OpO-gruppen planerade i övrigt. Dit hörde pappersindustrin av skäl som framgått ovan men också livsmedelsindustrin som

påverkades av de mellanliggande förhandlingarna inom handeln. På båda dessa områden bedömde OpO-gruppen att konfliktvarsel inte kunde uteslutas.

4. EFTERMÅLE

4.1 Avtalen och samhällsekonomi.

Industriavtalsförhandlingarna i avtalsrörelsen 2004 resulterade i ett centralt kostnadsutrymme för de tre avtalsåren 2004-2007 om sammanlagt 7,3 %. I avtalsrörelsen 2007 blev resultatet nära 3 procentenheter högre eller 10,2 %. Det uppfattades som en avsevärd skillnad och i de första kommentarerna till avtalet bedömdes det som för högt. Det väcktes farhågor för att den stabiliserande roll som lönebildningen inom industrin hittills hade spelat för hela arbetsmarkanden i nära nog ett helt decennium inte skulle kunna fullföljas under en ytterligare treårig avtalsperiod.

Det ifrågasattes alltså om detta högre centrala avtalsutrymme som industriavtalsparterna hade enats om verkligen stod i samklang med industrins och det övriga näringslivets ekonomiska förutsättningar. Skulle det vara möjligt för näringslivet att med bibehållen balanserad utveckling under ytterligare tre år bära de kostnadsökningar på knappt 1 % per år som i slutändan skulle bli resultatet av de centrala avtalen? Tveksamheten gällde inte i första hand industrin utan övriga sektorer av näringslivet för vilka industriavtalen förväntades bli normerande och där förutsättningarna att matcha kostnadsökningarna med ökad produktivitet och effektiviseringar inte är lika goda som de under lång tid varit inom industrin.

Inför 2007 års industriavtalsförhandlingar var beskrivningarna av konjunkturläget och prognoserna för konjunkturutvecklingen åtföljda av många reservationer. IER:s rapport inför avtalsrörelsen slog fast att situationen var annorlunda och bättre än inför 2004 men att en avmattning skulle komma. Detta rubbade emellertid inte tilltron till den underliggande styrkan i utvecklingen som parterna tyckte sig kunna avläsa och det är mot den bakgrunden som det jämfört med 2004 höga centrala avtalsutrymmet som blev resultatet måste utvärderas. OpO:s uppfattning är att resultatet för industrin är väl avvägt såväl med hänsyn till det ekonomiska klimatet vid förhandlingstillfället som med hänsyn till framför allt de fackliga parternas förväntningar. Även sett mot bakgrund av Industriavtalets syfte att främja industriparternas intressen på lång sikt samt med hänsyn till det allmänna intresset att industrin skall kunna medverka till en väl fungerande lönebildning för hela arbetsmarknaden är resultatet välavvägt.

Ett centralt kostnadsutrymme för den framförliggande treårsperioden om 10,2 % kanske kan framstå som högt i förhållande till 7,3 % för avtalsperioden 2004-2007 men inte om skillnaderna i det ekonomiska utgångsläget inför förhandlingarna samtidigt vägs in i jämförelsen. Om skillnaden i framförhandlat kostnadsutrymme mellan årets industriavtalsförhandlingar och vad som förhandlades fram i industriavtalsförhandlingarna 2004 kan uppfattas som avsevärd så är det också en avsevärd skillnad mellan de två förhandlingstillfällena i fråga om konjunkturläge och parternas förväntningar om konjunkturutvecklingen.

Allt annat lika kan man säga att avtalet blev ca 1% dyrare per år i denna senare period. Avtalen inom låglöneområdena Handel resp Hotell och Restaurang blev denna gång väsentligt dyrare räknat i procent (ytterligare ca 1 % per år). Det

kommunala avtalet ligger snarast på nivåer över Handels för de stora låglönegrupperna. Det är i skrivande stund svårt att förutse tillkommande avtal men det mesta talar dock för att de kommer att ligga inom dessa två ramar. Avgörande för de samhällsekonomiska konsekvenserna blir hur denna splittrade avtalade lönebildning kan komma att påverka löneglidningen vid sidan av avtalen.

Det förefaller som om en viktig missuppfattning har spritt sig på arbetsmarknaden, nämligen att avtalsvärdet 10,2 % inom industrin avser endast löneökningar. Detta har t.ex. framgått av en rad uttalanden från fackliga ledare som "kräver samma löneökningar som industrin, d.v.s. 10,2 %". Det har också visat sig att inte heller arbetsgivare har tolkat innehållet i industrins avtalsutrymme rätt, man har träffat avtal med 10,2 % löneökningar och därutöver kostnadskrävande ändringar i LO-förbunds pensionsändring eller andra allmänna villkor. Här får industrins parter ta på sig en del av ansvaret. Man borde t.ex. efter avtalet inom TAG-området, som ju väger tungt eftersom det omfattar hälften av de industrianställda, ha informerat om att löneökningarna för IF Metall, Sif och Sveriges Ingenjörer var 8,1 % och inte 10,2. Eller att värdet inkl. de s.k. måltalen för IF Metall och Sif var 9,6 %, d.v.s. inklusive en bedömd lokal löneutveckling på 1,5 %. Därutöver tillkommer kostnaden för olika ändringar i andra anställningsvillkor på 0,6 %. Som framgår nedan under 4.1.1. har inte heller Konjunkturinstitutet räknat rätt i sin senaste rapport.

Riksbanken förutser redan nu en ökad inflationstakt liksom regeringen, bankerna och KI. Väsentligt högre ränta signaleras från Riksbanken. Därtill kommer att den goda konjunkturen, även om orderingången ännu håller, börjar visa svaghetstecken framförallt i USA.

Det blir viktigt för parterna inom industrin att noggrant följa den lokala lönebildningen och därmed konkurrenskraften i förhållande till omvärlden under avtalsperioden. Samtidigt kan produktivitets- och inflationsutvecklingen i Sverige under de närmaste åren bli avgörande för reallöneutvecklingen. En uppföljning kan ske t.ex. genom ett uppdrag till Ekonomiska Rådet.

4.1.1 KI:s bedömning av löneutvecklingen

Det kan ha ett visst intresse att följa hur KI under perioden närmast före, under och efter avtalsrörelsen 2007 dels har värderat förutsättningarna inför sina prognoser av den kommande timlöneutvecklingen, dels kommenterat sina analyser.

I lönebildningsrapporten hösten 2006 – som hade en rapport från augusti som grund - analyserar KI även två ytterlighetsalternativ, dels om parterna tar större ansvar än tidigare, dels om de tar något mindre ansvar än hittills. De tal som för dessa alternativ figurerar i KI:s rapport för åren 2007, 2008 resp. 2009 är för näringslivet 3,5 % per år under tre år resp. 4,7% per år under tre år. I jämviktsalternativet uppskattar KI timlöneökningen till 3,8 resp. 4,2 resp. 4,6 % för åren 2007,2008 resp. 2009 eller totalt 12,6 %.

I augustirapporten 2007 finns följande prognostiserade timlöneökningar för 2007, 2008 och 2009: för näringslivet i dess helhet 4,3 %, 4,7 % resp. 4,8 % (4,6 % i snitt). För industrisektorn 4,0 %, 4,5 % , resp. 4,8 % , för byggsektorn 4,7 %, 5,0 % resp. 5,4 %, samt för tjänstesektorn 4,4 %, 4,7 % resp. 4,8 %. Analysen bygger på att den

stigande sysselsättningen leder till att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden gradvis blir allt stramare och att löneökningstakten växlar upp. Vidare används följande formuleringar:

"Löneökningstakten har av konjunkturella skäl varit låg de senaste åren"
 (kommentar: d.v.s. att tidigare avtalsrörelsers utfall kan inte jämföras med ett normaltillstånd i en högkonjunktur)...
 ...Tillsammans med de jämförelsevis höga löneavtal som slöts under våren....."
 .(kommentar: avtalen är således inte höga i sig utan jämfört med 2004).

KI ansåg alltså inför avtalsrörelsen att ett kostnadsutrymme på 12,6 % på tre år inte skulle leda till ökad arbetslöshet. Industrins avtal ligger som genomsnitt väl inom ramen för detta. Man kan t.ex. mot kommentarerna och siffrorna från augustirapporten ställa TAG:s avtal som innebar 2,8 % för 2007, 2,5 % för 2008 och 2,8 % för 2009 samt s. k. måltal – som inkluderas i löneglidningen – om 0,7 % för första avtalsåret och 0,8 % för andra avtalsåret. KI räknar således med en löneglidning om sammanlagt 5,2 % i "extra" höjningar eller motsvarande 3,7 % utöver måltalen (0,7 resp. 0,8%) under treårsperioden. En första indikation torde fås först när konjunkturstatistiken för november föreligger. Enligt en rapport från FI, Facken inom Industrin, i september 2007 över 2006 års löneutveckling var den lokala löneutvecklingen - utöver de centrala avtalens fastställda utrymme - 0,9 % för arbetare och 1,2 % för tjänstemännen, alltså väsentligt under KI – antagandena framöver.

I KIs lönebildningsrapport för 2007 efter avtalsrörelsen bygger KI vidare på sina tidigare resonemang. Analysen är enligt vår uppfattning felaktig och svårförståelig mot bakgrund av avtalens konstruktion. Detta verkar bero på att tekniken med löneöversyn och måltal ej har beaktats.

4.2 Handelns påverkan

Medan industriavtalsförhandlingar fortfarande pågick på bland annat pappersindustrins, livsmedelsindustrins och tekoindustrins områden kom nyheten att Svensk Handel och Handelsanställdas förbund hade enats om ett treårsavtal som låg flera procentenheter över industriavtalsutrymmet 10,2 %. Svenskt Näringsliv med ansvar för förhandlingssamordningen på arbetsgivarsidan föreföll att ha blivit överraskade av nyheten. Den uppkomna situationen uppfattades som en spricka i arbetsgivarsamarbetet och blev föremål för stor medial uppmärksamhet.

Svenskt Näringsliv ansåg sig inte kunna acceptera avtalets höga nivå och vidtog därför olika till synes kraftfulla organisationspolitiska åtgärder i syfte att få Svensk Handel att frånfalla avtalet. Eftersom Svensk Handel vidhöll att man var överens med Handelsanställdas förbund om avtalet var det naturligtvis inte möjligt för Svensk Handel att frånfalla det. Resultatet blev således att avtalsrörelsen, innan industriavtalsförhandlingarna hunnit slutföras på alla områden, fick "ett nytt märke" som var uppseendeväckande högt och som av de allra flesta bedömare – om det skulle få ett starkt genomslag på arbetsmarknaden - ansågs alltför högt för att vara förenligt med en bibehållen balanserad allmänekonomisk utveckling.

Det var inte att ta miste på att det höga avtalet mellan Svensk Handel och Handelsanställdas förbund applåderades av facken inom den kommunala sektorn,

inom hotell och restaurangbranschen och inom transportområdet. Man kunde räkna med att det skulle återopas som ett riktmärke i återstående förhandlingar inom hela den sektor av näringslivet som inte är internationellt konkurrensutsatt. Vad det kommer att få för konsekvenser för det samlade utfallet av 2007 års avtalsrörelse med avseende på exempelvis inflationsutvecklingen återstår att se.

På industriavtalsområdet fick handelns avtal försvårande följder för förhandlingarna inom livsmedelsindustrin - i första hand bagerierna- och tekoindustrin och även för förhandlingarna på tvätteriområdet. Däremot fick det inga återverkningar i de pågående förhandlingarna på pappersindustrins område där svårigheter tornade upp sig av andra skäl. På de industriavtalsområden där handelns löneökningstal kom att påverka de fackliga förhandlingarna gällde svårigheterna att kunna enas om sådana kostnadsbesparande ändringar i avtalens allmänna villkor att avtalsresultatet som helhet kunde hållas inom 10,2 procent. Det blev framför allt på arbetstidsområdet som parterna kunde enas om sådana lösningar.

4.3. Industrin och normeringen

Uppfattningen att den internationellt konkurrensutsatta industrin ska vara normerande vad avser löneökningstakten har dominerat debatten om lönebildningen sedan nittiotalets början. Den fanns med i de s k samsynsmännens rapport (Ingvar Carlsson och Svante Öberg 1999), den var en utgångspunkt för Svante Öbergs utredning "Medling och lönebildning" (SOU 1998:141) och ingår som en hörnsten i propositionen "Lönebildning för full sysselsättning" (SOU 1999/200:32), som låg till grund för Medlingsinstitutet och finns med i MI:s instruktion. Samma uppfattning uttrycks även i Göran Tunhammars utvärdering av Medlingsinstitutets verksamhet "God sed vid lönebildning" (SOU 2006:32).

IER har i sina rapporter utgått från att det finns en bred uppslutning kring industrins lönenormerande roll.

För att industriavtalets normering i praktiken ska fungera måste det dels finnas en acceptans hos de dominerande aktörerna i lönebildningen för själva synsättet, dels måste industrins parter själva klara av att sluta nya avtal i tid för att ge arbetsmarknaden i övrigt reella möjligheter att ta ställning till de bedömningar industrins parter gör. Detta innebär att respektive industriavtalsparter yrkanden måste vara kända redan hösten före det årsskifte som föregår avtalsrörelsens start.

I avtalsrörelsen 1998, 2001 och 2004 har detta i stort fungerat. Resultatet har varit den bästa reallöneutvecklingen för svenska löntagare sedan 1960-talet. God reallöneutveckling, låg inflation och låga räntor tas nu som något självklart av allt flera. Det har varje gång visserligen förekommit smärre avvikelser på enskilda avtalsområden. Parallellt har diskussionen om att "allt ska räknas" medverkat till att få en större enhetlighet om hur löneökningskostnader ska beräknas och redovisas.

Förutsättningarna för 2007 års avtalsrörelse påverkades av en långvarig stark ekonomisk konjunktur, stark vinstutveckling inom industrin och en offentlig debatt om löner, bonusar och optioner till verkställande direktörer och styrelseordförande.

Som redovisas i avsnitt 2.2. har LO:s avtalsplattform 2006-07 en högre ambitionsnivå vad avser samordning och utjämning av relativa lönelägen än motsvarande LO-plattformar inför avtalsrörelserna -98, -01 och -04. Det faktum att IF Metall, Livs och Skogs- och Träfacket valde att föra fram egna krav på lägstlönesatsningar som alternativ till jämställdhetspott har i sig inte haft någon betydelse för normeringen.

LO-plattformen är så konstruerad att man utgår från industrins kostnadsnivå men räknar om denna till motsvarande kronor på övriga avtalsområde och lägger till krav på en särskild pott som ska minska löneskillnaderna mellan lägre avlönade kvinnodominerade områden och industrins genomsnittslön. Detta har öppet redovisats av LO som hävdar att man fortfarande står bakom industrins normerande roll, men med det tillägget att man också samtidigt verkar för att höja de lägst avlönade kvinnodominerade gruppernas relativa löneläge.

Hur nivån exakt ska se ut mellan LO-förbunden framgår av en nyckel, den s.k. ”Snurran”, som LO fastställde tidigt och som med industrins avtal som golv reviderades omedelbart efter industrins första uppgörelse. I efterhand kan konstateras att det finns ett antal avtal som avviker uppåt från de reviderade värdena i ”Snurran”.

Det faktum att ett av svenskt Näringslivs större medlemsförbund, Svensk Handel, i förhandlingarna med Handelsanställdas förbund la ett bud som i stort tillgodoser LO-plattformens krav innebar i ett slag att förutsättningarna för normeringen i årets förhandlingar förändrades. Efter Handelsavtalet var det LO-plattformen som i allt väsentligt blev norm för den fortsatta avtalsrörelsen. Handelsavtalet och avtalen för bl. a. Hotell- och Restaurang har påverkat krav och nivåer också på en rad tjänstemannaområden.

Inom LO och tjänstemannarörelsen har det alltid funnits ett antal förbund, främst inom handels- och tjänstesektorn, som varit öppet kritiska till Industriavtalets normerande roll. Efter avtalsrörelsen har nio LO-förbund med Handels i täten under hösten gjort utspel som syftar till att tjänstesektorn ska överta industrins roll som lönenormerande. Dessutom motionerar Handels till kommande LO-kongress i samma syfte. För första gången har nu också stora medlemsorganisationer inom Svenskt Näringsliv offentligt ifrågasatt Industriavtalets normerande roll.

En rimlig sammanfattning av industrins normerande effekt efter 2007 års avtalsrörelse kan vara att industrins avtal har varit normerande utom beträffande de stora LO-förbunden med lägre avlönade medlemmar, d.v.s. Handels, Hotell- och Restaurang och Kommunal. Inom LO-området blev industrins avtal i och för sig på visst sätt normerande, men som framgått tidigare uppräknade med diverse mekaniskt framräknade påslag, d.v.s. utan hänsyn till hur det första normerande avtalet var konstruerat, om exempelvis motsvarande moment till schablonen ingår, avräknas eller beaktas på annat sätt. Denna beräkningstekniska ansats i LO:s 2006/2007 gemensamt överenskomna nya normeringsmodell fick stort genomslag i de efterföljande förhandlingarna.

Huruvida detta leder till att industrins löneökningstakt i praktiken blir golv även för andra än lågt avlönade kvinnodominerade avtalsområden kan inte avgöras förrän i efterhand, d.v.s. om två – tre år. Men det kan slås fast att det inte är industrins

avtalsrörelse som skapat problem, där har Industriavtalet för fjärde gången i rad infriat förväntningarna beträffande att få en fredlig avtalsrörelse, att få avtal i tid, att klara konkurrenskraft och reallöner. Det är utanför industrin och Industriavtalet som problemen skapats, med flera varsel och öppna konflikter, med fördröjda avtal och med ett ekonomiskt innehåll i avtalen som har negativa effekter på samhällsekonomin.

Årets avtalsrörelse var den största på ett par decennier till följd av att avtalens utlöpningsstider var desamma i så stor utsträckning. 2010 är detta fallet i ännu högre grad. Detta ställer följaktligen ännu större krav på industrins parter om industrin ska hävda sin normerande roll.

4.4 Centralorganisationernas roll

TCO har för sin del aldrig haft en roll i förhandlingsarbetet. Det har inte heller SACO haft inom den privata sektorn. Däremot kan det vara av intresse att fundera över hur LO:s och Svenskt Näringslivs roll eventuellt har förändrats sedan den förra avtalsrörelsen och då förbundsförhandlingar är ledstjärnan.

I OpO:s rapport från 2004 års avtalsrörelse står det:

”En omständighet som kom att prägla förhandlingsarbetet mycket mer än tidigare var att det fanns en ny tydligare samarbetsnivå att ta hänsyn till. Inom såväl LO som Svenskt Näringsliv var samarbetet intensivt genom hela avtalsrörelsen.”

2004 uppfattade OpO alltså att det förekommit en synlig centralisering. Frågan är om utveckling har hållit i sig under 2007 års avtalsrörelse.

Svenskt Näringsliv och LO samordnade även denna gång sina förberedelser på sedvanligt sätt inom resp huvudorganisation. LO:s aktiviteter resulterade i de grunddokument som behandlades och antogs av arbetsutskott resp. LO:s styrelse den 27 november 2006 (se avsnitt 2.2.). Inom Svenskt Näringsliv skedde förberedelser inom beredningsutskott och förbundens VD-krets i enlighet med den samverkan som enligt stadgarna skall ske i förhandlingsfrågor. Slutlig konfirmation av att industrin skall vara normerande skedde enligt uppgift i Svenskt Näringslivs styrelse i december 2006.

Svenskt Näringsliv

Industrins inflytande och roll i Svenska Arbetsgivareföreningen under olika förhandlings skeenden var alltid stort och tongivande. Så var det även under 2001 och 2004 i Svenskt Näringsliv under förhandlingarna. Medlemmarna i Svenskt Näringsliv – förbunden - har att iaktta ett särskilt regelsystem när det gäller förhandlingar om kollektivavtal. I väsentliga frågor skall förbunden överlägga med Svenskt Näringsliv. Vidare skall en medlem fortlöpande hålla Svenskt Näringsliv informerat om frågor som är av särskild vikt i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det är Svenskt Näringslivs uppgift och ansvar att bevaka detta och föra informationen vidare till övriga medlemmar. Detta sker genom det särskilda beredningsutskottet, genom VD-konferenser och slutligen genom beslut i styrelsen,

som om det sker övertramp mot besluten har vissa sanktionsmöjligheter mot en medlem.

Processen tycks ha varit tänkt att fungera på samma sätt under avtalsrörelsen 2007 som tidigare. Principfrågor har diskuterats, förankrats och beslutats om i de olika organen. Det har dock i slutskedet av förhandlingarna kunnat konstateras att den självklara roll som industrin har haft mer och mer har ifrågasatts från vissa arbetsgivarförbund. Inte minst processen inom Svenskt Näringsliv har ifrågasatts och det har kommit till offentliga meningsutbyten mellan företrädare för olika medlemsintressen om vad som sagts och om informella reservationer mot tagna beslut. Den tunga industrins krav på respekt för sin internationellt konkurrensutsatta situation har kommit att stå emot tjänstenäringens och hemmaindustrins krav på tydligt inflytande på avtalsförhandlingarna i kraft av sin ökande storlek utan avseende på de samhällsekonomiska konsekvenserna.

Kostnaden för en del senare träffade avtal har blivit högre än den norm som industrin önskade skulle bli gällande. Argumenten för högre löneökningar inom vissa avtalsområden kan i och för sig vara korrekta men en del av argumenten har inte följts upp i konstruktionerna i de senare träffade avtalen. Ansvaret för dessa höga avtal ligger såväl på arbetsgivarna som på arbetstagarna.

Genom agerandet har kanske Industriavtalets (IA) betydelse fått sig en törn. Den stabiliserande verkan på arbetsförhållanden och samhällsekonomi, som IA är tänkt att ha, har genom utvecklingen av avtalsrörelsen 2007 i praktiken öppet ifrågasatts av såväl LO-förbund som av vissa arbetsgivarförbund.

En avgörande fråga vid den framtida utvärderingen är om det för industrin blir en fortsatt reallöneförbättring vilket var utgångspunkten när de första avtalen träffades den 15 mars. En annan viktig fråga är om det finns ett effektivt alternativ till Industriavtalet som utgångspunkt för nästa massiva avtalsrörelse. Bevisbördan för en ny ordning ligger på parterna utanför industriområdena. Svaren på frågorna är avgörande för såväl det gemensamma arbetsgivarintresset som för de fackliga organisationernas berättigade krav att inte se sina löner urholkas av en icke önskvärd och slarvigt tillkommen inflation.

LO

LO-förbundens interna process fram till mer eller mindre gemensamma avtalskrav är ett förlopp som drivs dels av en ständig dialog inom avtalssekreterarkretsen (LO:s råd för avtalsfrågor) under ledning av LO:s avtalssekreterare (som också är LO:s 1:e vice ordförande), dels av förbundens egna interna förberedelser och det samarbete de olika förbunden har i olika konstellationer, däribland Facken inom Industrin.

Under våren och eftersommaren har de flesta organisationer en intern process med möten och avtalskonferenser. Förbundens egna utredningsresurser, LO:s ekonomer och Facken inom Industrin bidrar med bedömningar, lönestatistik, inflation, produktivitet utveckling, utvecklingen i de viktigaste konkurrentländerna m m.

Under hösten tas genom LO:s löne- och välfärdsenhet (leds av LO:s avtalssekreterare) fram ett konkret förslag till rekommendation om "Gemensamma

krav” som efter behandling i avtalssekreterarkretsen föreläggs LO:s styrelse som tar förslaget som sitt, ofta efter omfattande debatt över längre tid, till LO:s representantskap som tar ställning till rekommendationen och uppdrar åt LO:s styrelse att siffersätta de punkter som beskrivits med x och y.

Förbunden ska därefter skriftligen meddela huruvida de ställer sig bakom rekommendationen.

Graden av samordning har varierat över tid och speglar dels sammanhållningen mellan förbunden i sakfrågorna, dels LO-ledningens styrka i förhållande till de viktigaste aktörerna. Självfallet påverkas bådadera av motparternas agerande, av relationerna med motparterna på förbunds nivå och av samverkan med tjänstemannaorganisationerna inom framförallt Facken inom Industrin.

LO:s stadgar reglerar två former av samverkan i en avtalsrörelse, centrala förhandlingar och förbunds förhandlingar. Vad som nu är aktuellt gäller ”samordnade förbunds förhandlingar”, innebärande att varje förbund självständigt genomför förhandlingar med sina motparter inom de ramar som samordningen ger.

I samordningen ligger det skriftliga bekräftandet att förbunden antar rekommendationen och därmed binder sig till kraven och till att stödja varandra i strävandena att genomdriva just dessa krav.

Nytt för upptakten till 2007 års avtalsrörelse var en del formuleringar i ”Gemensamma principer för samordning under Avtal 2007” där LO eftersträvade ett starkare mandat från förbunden i det fall frågan om sympatiåtgärder blev aktuell. För första gången skulle LO:s ledning (i praktiken LO:s avtalssekreterare) ta ställning till frågan om sympatiåtgärder. Behandlingen av dokumentet slutade med att LO-förbunden enades om att eventuella sympatiåtgärder samordnas av LO:s ledning. Formellt är det dock alltså det enskilda förbundets styrelse som tar ställning till frågan om att vidta sympatiåtgärder.

Slutsats

Den roll som LO och Svenskt näringsliv spelat i avtalsrörelsen 2007 får i huvudsak sägas vara ungefär på samma nivå som 2004, för Svenskt Näringslivs del åtminstone fram till turbulensen kring Svensk Handel. Samarbetsformerna har behållits på resp. håll jämfört med 2004 men i sak har centralorganisationerna både minskat sitt inflytande – genom den ofullständiga överenskommelsen om ett pensionsavtal – och i LO:s fall något ökat sitt inflytande - genom LO:s stärkta roll att samordna sympatiåtgärder.

BILAGA

Avtalslista med fördelning av OpO:s ansvarsområden och avtalens utlöpningsstider

Parter	OpO-ansvar	Träffat	OpO	Utlöp.
<u>Teknikarbetsgivarna-IF Metall:</u> Verkstadsindustrin	Benne Lantz* Gösta Larsson*	16/3 (-15)	x	31/3-10
<u>Teknikarbetsgivarna-SIF:</u> Verkstadsindustrin	”	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>Teknikarbetsgivarna-Sv. Ing.:</u> Verkstadsindustrin	”	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>Stål och Metall-IF Metall:</u> Stål- och metallindustrin	Gunnar Högberg Gun-Sofie Rautiala	16/3 (-15)	x	31/3-10
<u>Stål och Metall-SIF:</u> Stål och Metallindustrin	”	16/3 (-15)	x	31/3-10
<u>Stål och Metall-Sv. Ing.:</u> Stål och Metallindustrin	”	16/3 (-15)	x	31/3-10
<u>GA-IF Metall:</u> Gruvindustrin	”	29/3 (-2)	x	31/3-10
<u>GAF-SIF:</u> Gruvindustrin	”	22/3 (-9)	x	31/3-10
<u>GAF-Sv. Ing.:</u> Gruvindustrin	”	22/3 (-9)	x	31/3-10
<u>SVEMEK-SIF:</u> Svetsmekaniska Verkstäder	Gunnar Högberg Gun-Sofie Rautiala	10/4 (-21)		31/5-10
<u>SVEMEK-Sv. Ing.:</u> Svetsmekaniska Verkstäder	”	14/5 (-17)		31/5-10
<u>Industri och KemiGruppen-IF Metall:</u> Allokemiska industrin	Gunnar Björklund Anders Lindström	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>Industri och KemiGruppen-IF Metall:</u> Kemisk industri	”	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>Industri och KemiGruppen-IF Metall:</u> Gemensamma metallavtalet	Gunnar Björklund Gun-Sofie Rautiala	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>Industri och KemiGruppen-IF Metall:</u> Återvinningsavtalet	”	29/3 (-2)		31/3-10
<u>Industri och KemiGruppen-SIF:</u> Tjänstemannaavtalet	Gunnar Björklund Anders Lindström	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>Industri och KemiGruppen-CSv. Ing.:</u> Tjänstemannaavtal	”	15/3 (-16)	x	31/3-10

* Principerna för fördelningen framgår i avsnitt 2.1.

**Ersättare för övriga OpO vid förfall

Parter	OpO-ansvar	Träffat	OpO	Utlöp.
<u>FSS-Pappers:</u> Massa-och pappersindustri	Gunnar Högberg Göte Larsson	4/4 (+4)	x	31/3-10
<u>FSS-SIF:</u> Massa-och pappersindustri	”	4/4 (+4)	x	31/3-10
<u>FSS-Sv. Ing.:</u> Massa-och pappersindustri	”	4/4 (+4)	x	31/3-10
<u>FSS-Skogs- och Träfacket:</u> Sågverksindustri	”	15/3 (-16)	x	31/3-10
<u>TMF-Skogs- och Träfacket:</u> Stoppmöbelindustri	”	30/3 (-1)		31/3-10
<u>TMF-Skogs- och Träfacket:</u> Träindustri	”	15/3 (-16)	x	31/3-1
<u>TMF-SIF:</u> Stoppmöbelindustri	”	26/4 (-4)		30/4-10
<u>TMF-Sv. Ing.:</u> Stoppmöbelindustri	”	26/4 (-4)		30/4-10
<u>TMF-SIF:</u> Träindustri	”	26/4 (-4)		30/4-10
<u>TMF-Sv. Ing.:</u> Träindustri	”	26/4 (-35)		30/4-10
<u>BÄF/LI-SIF:</u> Byggnadsämnesind., buteljglas livsmedelsind.	Gunnar Björklund Anders Lindström	4/4 (+4)		31/3-10
<u>BÄF/LI-Sv. Ing.:</u> Byggnadsämnesind., buteljglas, livsmedelsind.	”	4/4 (+4)	”	31/3-10
<u>SLA-Skogs- och Träfacket:</u> Skogsbruket	Gunnar Högberg Göte Larsson	26/3 (-5)		31/3-10
<u>TEKO (Teknikföretagen) – IF Metall:</u> Textil och konfektion	Gunnar Högberg Anders Lindström	30/5 (+30)		30/4-10
<u>TEKO (Teknikföretagen)-SIF:</u> Textil och konf., Tjänstem.avtal	”	31/5 (+31)	x	30/4-10
<u>TEKO (Teknikföretagen)-Sv. Ing.:</u> Textil och konf., Tjänstem.avtal	”	31/5 (+31)	x	30/4-10
<u>Li-Livs:</u> Livsmedelsindustri	Gunnar Björklund Anders Lindström	3/4 (+3)	x	31/3-10
<u>SLA-Skogs-och träfacket/SIF:</u> Virkesmätare,	Gunnar Högberg Göte Larsson	11/4 (-19)		30/4-10
<u>SLA-SIF:</u> Skogsbruket	”	14/6 (+15)	x	31/5-10
<u>SLA-Sv. Ing.:</u> Skogsbruket	”	14/6 (+15)	x	31/5-10

Parter	OpO-ansvar	Träffat	OpO	Utlöp.
<u>FSS-SIF:</u> Sågverk	”	8/6 (+9)	x	31/5-10
<u>FSS-Sv. Ing.:</u> Sågverk	”	8/6 (+9)	x	31/5-10
<u>Industri och KemiGruppen-IF Metall</u>	Gunnar Björklund Gun-Sofie Rautiala			
Tvättindustri	”	13/6 (+13)		31/5-10
Oljeindustri	”	18/4 (-13)		31/4-10
Sockerindustri	”	13/4 (-18)		31/4-10
Stenindustri	”	11/5 (-20)		31/5-10
Explosivämnesindustri	”	8/5 (-23)		31/5-10
Läder- och sportindustri	”	23/5 (-8)		31/5-10
Glasindustri	”	31/10 (-30)		30/11-10
<u>BÄF-IF Metall:</u> Byggnadsämnesindustri	Gunnar Högberg Göte Larsson	20/4 (-41)		31/5-10
<u>BÄF-IF Metall:</u> Buteljglasindustri	”	8/5 (-23)		31/5-10
<u>SVEMEK-IF Metall:</u> Svetsmekaniska verkstäder	Gunnar Högberg Gun-Sofie Rautiala	19/4 (-41)		31/5-10